

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

**ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ
ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
У ПЕРІОД НАВЧАННЯ ГРАМОТИ**

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 6 курсу, 632 групи

Кравецька Крістіна Любомирівна

**Керівник: докт. пед. наук,
професор Романюк С.З.**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № 4/1 від 16 листопада 2021 р*

Зав. кафедрою _____ проф. Романюк С.З.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО НАВЧАННЯ	7
1.1. Проблема інтересу до навчання молодших школярів у психолого-педагогічній літературі та освітньому процесі початкової школи	7
1.2. Дидактичне забезпечення формування інтересу до навчання молодших школярів.....	17
1.3. Навчання грамоти як важливий етап формування інтересу до навчання молодших школярів.....	29
Висновки до першого розділу	38
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПЕРІОД НАВЧАННЯ ГРАМОТИ	40
2.1. Дослідження рівня сформованості інтересу у молодших школярів у період навчання грамоти.....	40
2.2. Мотивація навчання на окремих етапах уроку навчання грамоти.....	53
2.3. Сучасні або інноваційні підходи у формуванні інтересу до навчання молодших школярів в умовах НУШ.....	60
Висновки до другого розділу	71
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	83

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблема стимулювання інтересу учнів є однією з головних проблем сучасної школи. Це пов'язано зі змінами в суспільстві, особливо в системі освіти. В інформаційному суспільстві вчителі повинні працювати з учнями над пошуком нових форм роботи для стимулювання їхнього пізнавального інтересу. Інтерес відображає особисте ставлення учня до знань у сфері пізнавальної цінності. Він є частиною об'єктивного природного процесу навчання, активного пізнавального процесу, важливим фактором пізнання, що вимагає активного навчання. Отже, інтерес проявляється як сильний засіб ефективного навчання і виховання, а таке є необхідним для можливості досягнути позитивних результатів. Формування у молодших школярів інтересу до навчання – одне з важливих питань, що постало перед сучасним педагогом.

У розробці цього питання брали участь велика кількість вчених та представників різних галузей науки: М.І. Алексєєва, С.І. Ананьїн, Л.І. Божович, Л.С. Виготський, С.Т. Григорян, О.І. Власова, Л.А. Гордон, , М.М. Заброцький, С.С. Занюк, І.А. Зимня, К.Е. Ізард, Є.П. Ільїн, О.І. Киричук, В.А. Крутецький, Л.М. Фрідман, А.Н. Леонтьєв, В.І. Лозова, С.Д. Максименко, А.К. Маркова, Н.Г. Морозова, С.Л. Рубінштейн, Г.І. Щукіна та ін. У своїх працях вони висвітлюють теорію та методологію інтересу, його вплив на результативність діяльності учня, на виховання його особистості, критерії розвитку інтересу тощо.

Навчання спирається на інтереси дітей. Таким чином, на його основі він і формується, тобто інтерес є передумовою освіти та впливає на її результат. Пізнавальний інтерес одночасно може бути і засобом навчання, і метою педагогічної діяльності з точки зору формування загальних пізнавальних проявів. Такий потрійний вплив інтересу як мета, засіб і як результат навчання та виховання утворює основну особливість педагогічного аспекту проблеми формування пізнавальних інтересів учнів.

Педагогові важливо зберегти та зміцнити інтерес дітей до навчання. Він повинен знати, які мотиви є найзначущими для молодшого школяра, організувати навчання дітей з урахуванням цього. Воно не може здійснюватися у формі тиску на дитину чи «витіснення» її свідомості дитячих понять поняттями дорослих. Навчальна діяльність передбачає перебудову під дією педагогічного впливу ставлення дитини до навколишньої дійсності. У молодших школярів урок повинен складатися з кількох об'єднаних спільною метою частин, їх діяльність має бути різноманітною.

Дослідники (О.Пометун, Л.Пироженко, О.Стребна та інші) свідчать, що враження, які переживають школярі, спонукають до пізнавальної діяльності чи, навпаки, послаблюють її. Відповідно, найбільш реальною потребою сучасної системи освіти є впровадження таких форм та методів навчання та виховання, що будуть підвищувати інтерес до навчальної діяльності, формувати в учнів позитивне ставлення до навчання, стимулювати позитивну пізнавальну мотивацію. Засобом розв'язання цієї проблеми може стати впровадження в процес навчання молодших школярів таких технологій навчання, які залучатимуть дитину до активного співробітництва з однолітками та учителем.

Проте можливості періоду навчання грамоти як важливого для формування інтересу до навчання ще недостатньо досліджено. Враховуючи вищезазначене, нами і була обрана тема кваліфікаційної роботи: **«Формування інтересу до навчання молодших школярів у період навчання грамоти»**.

Об'єкт дослідження: формування інтересу до навчання молодших школярів.

Предмет дослідження: методика формування інтересу до навчання молодших школярів у період навчання грамоти.

Метою нашого дослідження є вивчення та обґрунтування методики формування інтересу до навчання у молодших школярів у період навчання грамоти.

Відповідно до мети були сформовані такі **завдання**:

1. Розкрити сутність поняття «інтерес» у психолого-педагогічній науці та його роль у навчанні молодших школярів.
2. Проаналізувати дидактичні засади розвитку інтересу до навчання у дітей молодшого шкільного віку
3. Дослідити рівень сформованості інтересу в учнів початкової школи на уроках навчання грамоти
4. Обґрунтувати методи формування інтересу у молодших школярів на уроках навчання грамоти.

Досягнення мети та розв'язання завдань дослідження потребувало використання таких *методів*:

- теоретичних (аналіз, синтез, класифікація, узагальнення, систематизація, конкретизація) з метою визначення понятійного апарату та розробки методики вивчення досліджуваного явища;
- емпіричних (методу «Обери конверт», анкета «Опитувальник для вчителів початкових класів з оцінювання рівнів сформованості пізнавальних інтересів молодших школярів», інтерв'ю, бесіда, спостереження);
- статистичних (використання методів математичної статистики, що дозволило виконати математичний аналіз емпіричних даних, забезпечило достовірність інтерпретації та перевірки результатів).

Дослідницька робота проводилась на базі навчального закладу Суховерхівського ЗЗСО I-II ступенів. В обстеженні взяли участь 12 учнів першого класу.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (80 найменувань) та 3 додатків. Загальний обсяг роботи 94 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО НАВЧАННЯ

1.1. Проблема інтересу до навчання молодших школярів у психолого-педагогічній літературі та освітньому процесі початкової школи

Серед численних проблем, направлених на вдосконалення процесу навчання, проблема формування інтересу є досить важливою. Вона служить для знаходження таких шляхів навчання, які приваблювали б здобувачів. Інтерес стимулює активний стан як внутрішніх, так і зовнішніх сил освітнього процесу.

Існує безліч трактувань поняття «інтерес»:

В словнику психолого-педагогічної літератури «інтерес» розглядається як складне психічне утворення, яке являє собою єдність об'єктивних (зміст діяльності) та суб'єктивних (вибірковість діяльності) початків, єдність пізнавальної, емоційної та вольової сфер психіки людини (Ілляш С., 2012).

Щукіна Г.І., Дусовицький А.К., Байдельдинова Г.К., Рубінштейн С.Л. трактують «інтерес» як рису особистості, яка визначає спрямованість діяльності та поведінки індивіда (Кікоть О, 2015).

На погляд Давидовича Т.В., «інтерес» - це увага, викликана чимось важливим і привабливим (Давидович В, 2013).

Хміль Н.Д., Морозова Н.Г., Ковальов А.Г. визначають «інтерес» як активне емоційно-пізнавальне відношення людини до світу (Кравчук Л.В, 2012).

Складність і важливість цього явища можна пояснити тим, що категорія інтересу розглядається у філософії, соціології, психології, фізіології, педагогіці, приватних методиках. У кожній із галузей наук проблемі інтересу присвячено чималу кількість робіт.

Проблема інтересу знайшла своє відображення у дослідженнях вищої нервової діяльності людини. І.П. Павлов довів, що фізіологічною основою виникнення інтересу є орієнтувальний рефлекс. На думку видатного фізіолога, такий рефлекс є одним із фундаментальних. Відповідно інтерес представляє велику цінність і для самої особистості, так як він наближує об'єктивний світ до людини, робить його необхідним. Важливим для її існування та розвитку (Баранова А., 2013).

Поряд з розвитком крокує становлення таких важливих рис особистості як спостережливість, старанність, наполегливість, вміння долати труднощі, прагнення до пошуку, самостійності та інші. Під впливом інтересу пізнання набуває логічності змісту. Завдяки пізнавальному інтересу діяльність учня стає результативним. Інтерес до діяльності спонукає людину до подальшої діяльності, сприяє її тривалості та продуктивності.

Дослідження проблеми пізнавального інтересу в педагогічній науці завжди відрізнялося безперервною цінністю і продовжує залишатися одним із найважливіших напрямків наукових пошуків сучасної теорії та практики виховання. Інтерес, будучи стартовим утворенням, початком психологічного стержня особистості, повністю визначаючи соціальне становлення людини, разом з тим є принциповою основою для побудови процесу виховання, практики формування людей.

Сила пізнавального інтересу полягає в тому, що будучи глибоко особистісним утворенням, він оголює об'єктивні цінності навчання, дає навчінню силу, легкість, інтенсивність та швидкість; надає пізнавальній діяльності особистісний сенс; сприяє її продуктивності, знімає негативний стан учасників діяльності (втому, інертність, байдужість); додає всій навчальній діяльності сприятливий емоційний тонус.

Проблемі формування інтересу приділяв увагу Я.А. Коменський. У «Великій дидактиці» він радить «всіма важливими способами запалювати в дітях палке прагнення до знань» (Большакова І., 2015).

Важливу роль інтересу надавав Ж.Ж. Руссо: «Безпосередній інтерес - ось великий двигун - єдиний, який веде правильно, і далеко» (Гавриш Р., 2010).

І.Ф. Герbart вивчаючи проблему інтересу, зробив спробу з'ясувати, що таке інтерес, його види, пов'язати інтерес з прагненням до дії і самою дією. На його думку, розвиток різностороннього безпосереднього інтересу повинно бути найважливішим завданням навчання. І на завершення, Герbart зупиняється і на умовах пробудження інтересу, тобто, загально педагогічні проблеми інтересу він виводить на методику його формування і розвитку. Словом, справжня педагогічна постановка цієї проблеми – безспірна заслуга Герbartа (Дусавицкий А., 2003).

З точки зору Г.І. Щукіної, «пізнавальний інтерес – це вибіркова спрямованість особистості, звернена до області пізнання, до її предметної сторони і самого процесу оволодіння знаннями» (Щукина Г., 1984).

А. Н. Леонтьєв, Л.І. Божович, Ю.К. Бабанський розглядали пізнавальний інтерес як сильний мотив учіння, як важливий фактор успішності оволодіння знаннями (Савченко О.Я., 2012).

У контексті своєї педагогічної теорії проблему інтересу вивчав К.Д. Ушинський. В своїй теорії він психологічно обґрунтував інтерес в навчанні. Особливе місце займає початкове навчання, яке потребує залучення дитини до активної мислительної роботи. Цікавість, пов'язана з реальними предметами, наочний матеріал, наближені до досвіду дитини, - найдорогоцінніші переваги початкового навчання. Відкриваючи дітям нові і нові сторони предмета, спонукати інтерес і увагу – в цьому К.Д. Ушинський вбачав важливе завдання навчання. Важливо не підмінювати цікавість розважанням, щоб сам інтерес навчання залежав від серйозної думки, а не від будь-яких дій для прикрас, - такі настанови К.Д. Ушинського (Пашко Н., 2019).

Загострена критика навчання і виховання в період суспільно-педагогічного підйому наштовхнула до ідеї пильної уваги до внутрішнього світу дитина на основі його повної свободи.

Цю точку зору відобразив у своїх педагогічних поглядах Л.М. Толстой. Він справедливо вважав, що інтерес дитини може розкритися лише в умовах, які не засоромлять прояв її здібностей та нахилів. Інтерес у педагогічних вченнях Толстого є центром всієї педагогічної роботи. Дуже важливою умовою прояву інтересу – це створення на уроці такої природної, вільної атмосфери, яка викликатиме підйом душевних сил дитини (Юдіна Н.О., 2003).

Н.А. Добролюбов и Н.Г. Чернишевський вважали, що тільки виховання, яке опирається на розумну свободу дитини, розвиває її інтереси та допитливість, зміцнює розум і волю. З цієї позиції Н.А. Добролюбов високо оцінював школи Р. Оуена, де вчителі підтримували і розвивали інтерес дітей до навчання.

В цей же час Н.А. Добролюбов був проти цікавих фантазій, які відводять дітей від реального життя, щоб розважати дітей. Н.Г. Чернишевський та Н.А. Добролюбов не мислили розвиток інтересу до з відривом від інтересів до явищ життя, вони органічно злиті, їхня цілісність сприяє формуванню активного ставлення до діяльності (Парфілова С.Л.& Лисенко О.С., 2014).

Не дивлячись на те, що в другій половині 19 століття практика навчання, школа з її сухістю та формалізмом відставали від потреб життя, педагоги-методисти все частіше, звертаючись до дидактичних очнов навчання предметів, охоплювали проблему інтересу.

Методичні думка була єдиною в тому, що викликати інтерес до навчання особливо важливо на початковому його етапі.

Н.А. Корф, видатний діяч початкової школи цього періоду, асоціював інтерес як відчуття задоволеності та концентрував увагу на методичних прийомах, що викликають дітям це відчуття задоволення і відчуття просування та власної сили (новизна, схожість того, що вивчається з тим, що уже знайоме і тд.). Приємні враження викликають в свою чергу волю та увагу. (Танасюк В.О., 2018).

Проте на практиці складно було реалізувати прогресивні ідеї. Причин було багато: незадовільна підготовка вчителів, особливо початкової школи,

консерватизм учителів, перевантаженість програм, складне матеріальне становище народного вчителя.

Проблеми інтересу найбільш повно були розкриті в працях П.Ф. Каптерьова. У 1915 р. була опублікована його книга «Дидактические очерки», де мав місце розділ «Історичний начерк вчення про дитячі інтереси, його теорія і практика». П.Ф. Каптерьов намагався класифікувати інтереси. Проте у цієї класифікації не було жодної основи і не набула свого використання на практиці. (Ібряшкіна Н., 2017).

Якраз практичне застосування, прогресивні ідеї щодо проблеми інтересу в навчанні знайшли своє місце у досвіді педагогів А.С. Макаренка і С.Т. Шацького (Демченко Я.М., 2015).

С.Т. Шацький приділяв найбільше уваги проблемі інтересу до навчання. Але вченому не вдалося оминати протиріччя: з одного боку, як він вважав, інтерес- важливий фактор активного засвоєння дитиною соціального досвіду, з іншого роль інтересу він бачив в адаптації дитини в оточуючому світі. І все ж, С.Т. Шацький вважав, що школа повинна опиратися на бажання дітей навчатися. Це він назвав життєвим імпульсом, який необхідно закріплювати і продовжувати.

А.С. Макаренко розкриває деякі методичні прийоми підтримки і розвитку інтересу: підказка, яка викликає здогадку; постановка цікавого запитання; введення нового матеріалу; розглядання ілюстрацій, які наштовхують на питання; і т.д. А. С. Макаренко вважав, що життя і праця дитини повинні бути пронизані інтересом, що зміст освітньої роботи визначається дитячим інтересом.

В діалектиці виховного процесу А.С. Макаренко показав цілісність змісту, засобів і методів виховання, розкрив логіку виховного процесу, виходячи з поєднання вимог суспільного життя та інтересів окремої особистості.

У післяреволюційний період, проблему формування інтересу до навчання також досліджували: Л.С. Виготський, А.М. Леонтьєв, С.Л.

Рубінштейн, Д.Б. Ельконін, Г.І. Щукіна, Ю.К. Бабанський, С.П. Баранов та інші.

Досліджувалися і різні сторони та підходи до вирішення проблеми пізнавальних інтересів.

Л.С. Рубінштейн, Б.Г. Ананьєв пізнавальний інтерес пов'язують з задоволенням потреби у знаннях. (Рубінштейн С.Л., 2007).

На думку І.Я. Лернера, М.І. Махмутова прагнення розвивати у дітей пізнавальний інтерес стремление развить у детей познавательный интерес сприяє росту творчої майстерності вчителя.

М.А. Данілов, М.М. Скаткін, Л.В. Занков зазначали, що розвиткові стійких пізнавальних інтересів сприяють такі форми навчання як: читальні конференції, шкільні олімпіади, конкурси (Толок С., 2006).

Д.Б. Ельконін, В.В. Давидов довели, що пізнавальні інтереси не можуть виникнути інакше, аніж в діяльності. В свою чергу пізнавальний інтерес є мотивом, стимулом розумової діяльності (Буцкіна С.В., 2000).

Пізнавальний інтерес є найважливішим видом інтересу взагалі. Тому він характеризується всіма особливостями інтересу як психологічного утворення і в цей же час відрізняється своєю направленістю.

Інтерес як педагогічна проблема та особливе виділення пізнавального інтересу як галузі наукового пізнання бере свій початок у працях Галини Іванівни Щукіної. Вона не тільки вперше обґрунтувала комплексний підхід до аналізу проблеми в цілісності соціологічного, психологічного і педагогічного аспектів, але і впродовж тривалого часу досить плідно займалася розробкою цього питання. Дослідження Г.І. Щукіної відрізняються широким спектром підходів до проблеми пізнавального інтересу як педагогічного явища: в них пізнавальний інтерес виступає як дидактична категорія, важливе особистісне утворення, фактор розвитку особистості школяра. Такий цілісний підхід до педагогіки пізнавального інтересу має в основі, перш за все, розкриття ролі знання та процесу його опрацювання – пізнання в цілеспрямованому формуванні інтересу як цінної риси особистості.

«Інтерес вимагає елементарної орієнтації на новизну і неочікуваність, а центром пізнавального інтересу буває пізнавальна задача, яка вимагає від людини активної, пошукової чи творчої діяльності», - така головна ознака справжнього пізнавального інтересу, на думку Г. І. Щукіної (Щукина Г.И., 1984).

В розкритті його наукової сутності дослідниця вбачає необхідність у наступних порівняннях: пізнавальний інтерес не є ідентичним до поняття «навчальний процес» чи поняття «інтелектуальний інтерес»: в першому випадку тому, що «оскільки в зоні пізнавального інтересу знаходяться не тільки знання, що обмежені навчальними програмами, але й багато наукових відкриттів сучасності»; відмінність від другого поняття полягає в тому, що «пізнання включає в себе не тільки інтелектуальні процеси, але й елементи практичних дій, поєднаних з актом пізнання». З порівняння характеристик схожих От сопоставительной характеристики схожих понять можна перейти до основної дефініції: «Пізнавальний інтерес – вибіркова спрямованість особистості, звернена до галузі пізнання, до її предметної сторони та самого процесу оволодіння знаннями».

Центральними у дослідженні Г.І. Щукіної є - цікавий урок, процес навчання як ключовий засіб формування у школярів інтересу до знань. Для закріплення пізнавальних інтересів учнів важлива ідея про цілісність зовнішньої та внутрішньої сторін освітнього процесу. «Учитель на уроці навчає, учень вчиться. Це аксіома. Але головним є те, чого і як вчить учитель і що з цього засвоює учень... Який слід залишили його уроки в свідомості, переживаннях, ставленнях учнів? Можливо, всі старання учителя пройшли дотично, не зачепивши інтелектуальну, емоційну, вольову сфери учнів?».

Г. І. Щукіна доводить, що саме ці три різновиди проявів, тісно вплетені у пізнавальний інтерес, знаходяться разом ним і в основі педагогічних умов процесу ефективного формування даної риси. Останніми виступають: «Постійний потяг учнів до інтелектуальної активності та практичної діяльності, яке викликає вольове зусилля, створення емоційної атмосфери

начання». Називаючи урок «основною лабораторією» створення пізнавального інтересу, Щукіна Г.І. констатує важливе значення позаурочної діяльності у перетворенні інтересу до пізнання у стійку рису характеру школяра. «Навчання закладає основи пізнавальних інтересів, але не вичерпує всі можливості їх формування. В будь-якому виді діяльності є необхідне підґрунття для формування пізнавального інтересу. У зв'язку з цим широка позашкільна діяльність надає значний простір для формування пізнавальних інтересів» (Щукина Г.И., 1979).

Таким чином, пізнавальний інтерес - це глибока спрямованість особистості і стійкий мотив учіння. Він створює найбільш сприятливі умови для формування і розвитку нового стилю розумової роботи, проявів творчої індивідуальності, здібностей, обдарувань.

Психологічна структура пізнавального інтересу представляє сплав емоційно-вольових і мислительних процесів людини, які складають єдине взаємопов'язане ціле.

Своєрідними емоціями, властивими пізнавальному процесу, є здивування, пов'язане з тим, що щось нове вразило уяву і стан очікування того, що ще потрібно дізнатися, захопленість процесом діяльності, інтелектуальну радість, відчуття успіху. Вольове начало в пізнавальному процесі пов'язане з ініціативною самостійністю здобування знань. Ядром пізнавального процесу є мислительні процеси.

В пізнавальному інтересі думка шукає вихід із складної ситуації. Вона не має споглядального характеру, вона активна, націлена на вирішення пізнавальних задач, злита з вольовими процесами. В інтересі переплетені думки, воля, емоції. Вони є його основою.

В психології прийнято розрізняти епізодичні та постійні інтереси. Перші виникають ситуативно в процесі діяльності, і згасають після її закінчення. Такий інтерес обмежений окремими спалахами як відповідь на будь-яку особливу (фільм, вражаюча розповідь, досвід). Цей інтерес вимагає постійного зовнішнього підживлення.

Глибокий і стійкий інтерес, як зазначають психологи, проявляється в одному з трьох напрямків:

- в тривалій спрямованості особистості на вивчення певного предмета і необхідності в розширенні і поглибленні знань з цього предмету; в наявності все більш значних успіхів;
- в самостійному і творчому підході до вивчених питань, в додатковому більш глибокому підході до вивчених розділів предмета;
- в добровільному виборі завдань підвищеної складності з дисципліни, яка цікавить, і успішне їх виконання.

Однак, за неуважного ставлення дорослих і відсутності сприятливих умов у школі, сім'ї інтерес, особливо нестійкий, може згасати.

Виникнення інтересу можуть викликати різні мотиви:

- позитивне емоційне ставлення до об'єкта своєї діяльності;
- особистий приклад вчителя, його висока науково-теоретична і психолого-педагогічна підготовка;
- розуміння важливості здобутих знань для себе як особистості;
- розуміння суспільної важливості здобутих знань;
- бажання пізнати зв'язки і відношення реального світу.

На думку Щукіної Г.І. та Гільова Д.К., пізнавальний інтересу своєму розвитку проходить ряд стадій: від цікавості до допитливості, пізнавального та науково-теоретичного інтересу (Щукина Г.И., 1984).

Під допитливістю прийнято розуміти найелементарнішу стадію орієнтації, пов'язану із новизною предмета, який може і не мати значення для людини. На стадії допитливості учень може задовільнятися цікавістю того чи іншого предмета чи галузі знань. На цьому етапі розвитку інтересу і учнів ще не помічається потягів до пізнання сутності. Допитливість більше пов'язане з емоційною реакцією на новизну.

Стадія «допитливість» характеризується прагненням проникнути за межі видимого. На цій сходинці розвитку пізнавального інтересу дітям властиві емоції здивування, радощі пізнання. Допитливість стає стійкою

рисию характеру і є дуже цінною для розвитку особистості. Для допитливості характерне пізнання більш глибоких зв'язків і відношень світу. Вона проявляється у формі загального інтересу до всього, з чим доводиться зіштовхнутися дитині.

Пізнавальні і науково-теоретичні інтереси є завершальною стадією розвитку конкретного інтересу школяра. На цій стадії найбільш повно проявляється властивість інтересу – бути спонукальною силою до діяльності. Об'єктивно це проявляється у захопленні людиною справою, потребі до заглиблення та творчого застосування знань, постійне їх вдосконалення.

Зрозуміло, що в молодшому шкільному віці інтерес навряд чи буде розвинутий до необхідного рівня. Але встановлено, що уже в цей період формується інтерес до навчальних дисциплін, проявляються нахили до різних галузей знань, практичної діяльності, розвиваються моральні та пізнавальні прагнення. Крім того, інтереси молодших школярів характеризуються яскраво вираженим емоційним ставленням до знань, діяльності. Вище сказане дозволяє говорити про багатогранність інтересів молодшого школяра.

Сучасна педагогіка розглядає «пізнавальний інтерес» не тільки як інтерес здобувачів до навчальних предметів, але й розуміє його більш широко: як інтерес до життя, до історії, до культури, до іншої людини – інтерес як основу нових досягнень впродовж всього життя людини, збагаченої розумовою діяльністю. В сьогоденні феномен пізнавального інтересу є цариною вивчення не тільки для дидактики, а й проголошується важливим предметом дослідження теорії виховання. Сутність терміну розширюється підходом, який розуміє його не тільки як значущий мотив учіння, що визначає ефективність процесу навчання, але і як стійка особистісна характеристика.

Досвід педагогів показує, що успіхові у вчительській діяльності досягають, перш за все, ті вчителі, які володіють педагогічним умінням розвивати і підтримувати пізнавальні інтереси дітей в керуванні цілісним педагогічним процесом. Якщо в процесі навчання практично все можна довести або вивести логічно, то викликати і закріпити ті чи інші ставлення

особистості значно складніше, оскільки вирішальна роль надається свободі вибору. Саме тому успішність сильно залежить від сформованості пізнавального інтересу і ставлення до освітньої діяльності в цілому, тобто від результатів не тільки навчання, але і виховної роботи.

1.2. Дидактичне забезпечення формування інтересу до навчання молодших школярів

Поняття «інтерес» є складним і багатогранним. Воно відображає установку особистості на предметне існування, що виявляється в процесі людської діяльності під впливом реальних умов життя.

«Інтерес, – пише С.Л. Рубінштейн, – завжди приймає характер двостороннього відношення. Якщо мене приваблює який-небудь предмет, це означає, що цей предмет для мене цікавий» (Рубінштейн С.Л., 1973).

Інтерес як дуже складний і значний для особистості прояв має різні трактування:

- ✓ «інтерес виступає як вибірна спрямованість людини, її уваги» (Т. Рибо, Н.Ф. Добринін), «її думок, помислів» (С.Л. Рубінштейн);
- ✓ «інтерес розглядається як прояв розумової і емоційної активності» (Е.Д. Строні, С.Л. Рубінштейн);
- ✓ «інтерес трактується як активатор різноманітних почуттів» (Д. Фрейн) і «як своєрідна чуттєвість дитини» (Ш. Бюлер);
- ✓ «інтерес розцінюється як своєрідний сплав емоційних і вольових процесів, а також і інтелектуальних, що сприяють підвищенню активності, свідомості і діяльності людини» (Л.А. Гордон);
- ✓ «інтерес являє собою структуру, яка складається з потреб» (Ш. Бюлер);
- ✓ «інтерес – це активно-пізнавальне» (В.Н. Мясищев, В.І. Іванов), емоційно – пізнавальне (Н.Г. Морозов) відношення людини до світу;

- ✓ «інтерес – це специфічне відношення особистості до об'єкта, яке викликане усвідомленням його значення і емоційною привабливістю» (А.Г. Ковальов).

У контексті нашого дослідження найбільш цінною є концепція Г.І. Шукіної, яка вважає, що інтерес в дійсності виступає перед нами:

- «- і як вибірна спрямованість психічних процесів людини на об'єкти і явища навколишнього світу;
- і як тенденція, потяг, потреба особистості займатись саме даною галуззю явищ, даною діяльністю, яка приносить задоволення;
- і як потужний поштовх до включення особистісної активності активності, від якого усі процеси психічні проходять досить швидко та напружено, а діяльність стає чимось захоплюючим і продуктивним;
- і, нарешті, не інертне, а сповнене активністю думок, емоційними проявами, вольовими бажаннями, відношенням до оточуючого світу, до його об'єктів, явищ, процесів» (Щукина Г.И., 1979).

У педагогіці розрізняють чотири етапи розвитку інтересу:

- ✓ зацікавленість,
- ✓ допитливість,
- ✓ пізнавальний інтерес,
- ✓ теоретичний інтерес.

Найпростішим інтересом є зацікавленість, яка у зв'язку з різними ситуаціями охоплює учнів, але як тільки ця ситуація змінюється, швидко зникає.

Даний етап розвитку інтересу зумовлений новизною ситуації, яка не завжди є значимою для здобуття знань людиною. У дітей ще не прослідковується бажання дізнатися сутність предмету, явища чи процесу, який вивчається.

Допитливість розглядається як прагнення піти за межі того, що побачив, здійснити розширення своїх знань, отримати відповіді на питання, які виникають у процесі освіти. На даному етапі для дітей характерними є прояв

емоцій здивування, відчуття щастя відкриття. Вони самостійно хочуть дати відповідь на запитання чому?, хочуть поглибити власні знання.

Пізнавальний інтерес – є вищим етапом розвитку учнів. Такий інтерес пов'язаний з намаганням учня самотійно знайти розв'язок проблемного запитання. Центральне місце посідає – проблемність, а не отримання готових знань. При цьому учні шукають причини, намагаються вникнути в суть предмета, встановити власні закономірності, розкрити причинно-наслідковий зв'язок. Школяр напружує свої думки, вольові зусилля, є емоційним.

Теоретичний інтерес є проявом спрямованості дітей не тільки на глибоке та стійке освоєння знань, пізнання закономірності та вивчення теоретичної бази, а й на використання їх у практичній діяльності. Теоретичний інтерес з'являється у школярів тоді, коли у них закріплюються наукові погляди, переконання, міцний світогляд.

Всі етапи формування інтересу є змінними, взаємопроникними, пов'язуються один з одним, іноді можна прослідкувати їхнє співіснування у єдиному процесі здобування знань, пізнання нового.

В навчанні особливо фігурує пізнавальний інтерес. Пізнавальний інтерес можна визначити в загальному як вибірну спрямованість особистості, яка звертається до області знань та й власне процесу здобування знань. В більш вузькому, стосовно до шкільного процесу «навчання – це спрямованість особистості дитини на оволодіння всією сукупністю знань, які викладаються в школі» (Волошина В.& Лоховицька Л, 2003). Початком пізнавального інтересу є поява у школярів таких питань: «Як?», «Звідки?», «Чому?», «Що таке?». Вони фіксують такі стани, як інтерес, допитливість тощо, при яких є когнітивне ставлення до світу.

Сутністю пізнавального інтересу є те, що його об'єктом є безпосередньо пізнання, характерним для якого є прагнення вникати, у сутність явищ, пізнання наукових та теоретичних основ деяких галузей знань, відносно стійке бажання до постійного глибинного їх вивчення.

Пізнавальний інтерес характеризується динамічністю, поступальним рухом, переходом від явища до сутності, встановленням глибинних зв'язків, розуміння закономірностей. Ці ознаки прояву формуються і проявляються поступово.

Викликати інтерес може природа, якась діяльність, соціально-історичне явище, а також людина, з якою пов'язаний суб'єкт. Пізнавальний інтерес є сплавом важливих для формування особистості процесів психіки. Активний пошук, догадка, пошуковий підхід та готовність до розв'язку задач проявляються в інтелектуальній діяльності, яка проходить під впливом інтересу.

Серед психічних процесів, які є основними у пізнавальному інтересі найважливішим є вольове зусилля (К.Д. Ушинський, Б.Г. Ананьєв, Н.Ф. Добринін). Найхарактернішим для пізнавального інтересу вольовими проявами варто вбачати самостійність здобування знань, ініціативу пошуку, постановку завдань на шляху учіння. Інтелектуальна, вольова і емоційна сторони пізнавального інтересу не є окремими його частинами, а утворюють єдине взаємозв'язане ціле.

Ядром пізнавального інтересу є процес мислення. Особливість пізнавального інтересу полягає в прагненні людей глибоко вивчати природу відомих речей. З цієї точки зору, пізнавальний інтерес є можливою мотивацією навчання. Він є основою для позитивного ставлення учнів до школи та знань. Це пов'язано з радісним переживанням розумової праці та постійним бажанням поглибити знання з одного або декількох предметів.

Мотив - це внутрішні і зовнішні рушійні сили, які спонукають людину діяти певним чином і прагнути до будь-якої мети. Він обумовлений прагненням до задоволення певної потреби і дає імпульс, енергію на реалізацію задуманого.

Ю. К. Бабанський зазначає, що будь-який метод, що використовує вчитель у навчально-виховній роботі може виконувати мотиваційну функцію. Проте все таки серед методів навчання він виділяє окрему групу методів

стимулювання та мотивації навчання, спрямованих на формування позитивної мотивації та стимулювання учнів до активної пізнавальної діяльності. У відповідності до основних груп мотивів навчання Ю. К. Бабанський поділяє методи стимулювання на дві групи:

1) методи формування пізнавальних інтересів (пізнавальні ігри, аналіз життєвих ситуацій, навчальні дискусії, диспути, створення ситуацій новизни, успіху тощо).

2) методи стимулювання обов'язку і відповідальності (метод роз'яснення учням суспільної та індивідуальної значущості навчання, метод пред'явлення вимог до навчання, методи заохочення і покарання) (Воронка М., 2008).

Ці методи покликані стимулювати в учнів інтерес до навчальної діяльності та формувати бажання досягати в ній високих результатів, відповідних успіхів. Бажання досягти успіху сприятиме виробленню в молодших школярів стійкої позиції щодо навчальної діяльності, формуватиме відповідні якості особистості, а також сприятиме позитивному ставленню до навчання, отримання нових знань, збагаченню власного світогляду.

Пізнавальний інтерес має важливу особливість: центральною може стати пізнавальна, що вимагає від людини активності, пошукової та творчої діяльності.

Якщо людина уважна і часто займається певною діяльністю, інтереси можуть набути характеру нахилів. Але він не завжди і не обов'язково переростає у схильність. Цінність для його розвитку особистості в тому, що пізнавальна діяльність в даній предметній галузі під впливом інтересу до неї активізує психічні процеси особистості, приносить їй глибоке інтелектуальне задоволення, що сприяє емоційному підйому.

Пізнавальний інтерес учнів до школи формується на основі предметного змісту, а засвоєння предметного змісту є основною метою учнів. Тому ми розуміємо, що в сферу пізнавального інтересу входять не лише знання,

засвоєні учнями, а й процес оволодіння знаннями, загальний процес навчання, що дозволяє отримати необхідні пізнавальні способи.

Так як поняття «інтерес» і «пізнавальний інтерес», зокрема, є багатоаспектними, то існують і різні підходи до їх класифікації.

Класифікація пізнавальних інтересів за різними критеріями (Головань Т., 2004):

1. За стійкістю пізнавального інтересу:

Ситуативний інтерес – є епізодичним переживанням, коли в учня ще не сформований стійкий інтерес до предмета, він проявляється як реагування на щось незвичне, емоційно привабливе, такі прояви є тимчасовими.

Стійкий інтерес – є перетворенням епізодичного переживання у емоційно-пізнавальне відношення до об'єкта, що спонукає дітей бажати дізнаватися нове, знаходити розв'язки пізнавальних задач не лише на уроці, але й у вільний час.

Інтерес-ставлення – є емоційно-пізнавальною спрямованістю людини, що під впливом інтересу крок за кроком змінює зміст життя учня. Цей інтерес є досить глибоким. Він закріплюється не тільки відповідною навчальною діяльністю, але спостерігається й у пізнавальній активності поза межами навчального процесу.

2. За спрямованістю пізнавального інтересу:

Безпосередній інтерес - до самого процесу діяльності - процесу пізнання або змісту навчального матеріалу.

Опосередкований інтерес - до результату діяльності (наприклад, до оволодіння якоюсь спеціальністю).

3. За рівнем дієвості інтересів:

Пасивний інтерес - споглядальний, учень тільки сприймає цікавий для неї об'єкт.

Активний інтерес - той, що є збудником для дитини до оволодіння об'єктом інтересу, він сприяє розвитку особистості, характеру, здібностей.

Етапи розвитку інтересу за рівнем розвитку усвідомлення пізнавальних потреб, стійкості інтересу та здатності до пізнавальної активності:

- Зацікавленість - це ситуативний інтерес. Він характеризується нестійкістю, довільним характером, вибірковою пізнавальною активністю учня, що виникає на його основі і швидко зникає.
- Допитливість - це прагнення розширити власні знання з окремих тем, розділів чи предметів, самостійно знаходити розв'язки пізнавальних задач. Психологічними характеристиками цього етапу є емоції здивування, відчуття щастя відкриття.
- Заглибленість – це третій етап розвитку інтересу він стає глибоким, стійким та особисто значущим. Зазвичай, на цьому етапі інтерес направлений на певну галузь наукових знань, він виходить за межі навчальної дисципліни. Школяр вже розуміє, що у нього є такий інтерес і проявляє відповідну пізнавальну активність.

4. За обсягом пізнавального інтересу:

- Широкі інтереси (навчання різних предметів, процес навчання в загальному).
- Вузькі інтереси (вивчення конкретного предмета чи окремих тем, розділів).

Основні етапи процесу формування пізнавальних інтересів учнів у навчанні:

- створення спеціальних умов, які передбачають появу особистої необхідності у знаннях і в певних видах діяльності;
- виникнення позитивного відношення до навчальної діяльності (мотиви та стимули навчання);
- організація пізнавальної активності дітей, що, завдячуючи певним методам і засобам роботи, може стимулювати розвиток пізнавальних інтересів.

Поєднуючи рівень розвитку пізнавального інтересу та характер пізнавальної діяльності учнів, слід зазначити, що в учнів з невизначеними

інтересами необхідно поступово формувати позитивне ставлення до самостійності у навчання. Для учнів із широким колом інтересів ефективними є різноманітні форми проблемного навчання, що дозволяють аналізувати поняття та робити власні висновки. Учням, у яких розвинений інтерес, необхідно виходити за межі навчальної програми, оволодіти науковими методами та принципами, постійно використовувати проблемну діяльність.

Деякі психологи визначають пізнавальний інтерес як знання, яким необхідно керувати людиною в житті. Потреби людини є першорядним, первинним стимулом і першопричиною людського життя. На ранніх стадіях розвитку пізнавальний інтерес не має ознак непереборного імпульсу, властивого потребі. Задоволення інтересу не проводить учня в стан насичення і задоволення, характерних для випадку задоволення потреби. Навпаки це задоволення, потяг до знань набуває нового мотиву у вигляді хорошого результату.

Коли пізнавальний інтерес досягає дуже високого рівня, він набуває рис вищої духовної необхідності. Це відбувається за умов знаходження школяра у постійних пошуках, відчуття неспокою від незадоволення бажання знати і вміти. Такого рівня інтересу досягає не навіть кожна доросла людина.

«Всі об'єктивно цікаві явища оточуючого світу, узагальненні і полягають в знаннях, знаходять своє вираження в пізнавальному процесі тільки тоді, коли придбають для учня об'єктивну значущість.» (А.Н. Леонт'єв, Н.Ф. Добринін).

В ньому найбільш видимо можна прослідкувати закономірності переходу зовнішнього у внутрішнє, що закладає основу розвиваючого навчання. Саме пізнавальний інтерес допомагає звирити і відчутти вплив всіх засобів, які використовувалися в освітньому процесі, оцінити стан школярів, викликаний їх застосуванням. Інтелектуальні, емоційні та вольові процеси у гармонійній єдності проявляються в ньому. В пізнавальному інтересі знаходить своє вираження “думка-воля”, думка-участь, думка-переживання”

(С.Л. Рубінштейн, 2007), і це представляє для навчального процесу значну цінність. Він лежить в основі процесів сприймання, уваги, пам'яті, уяви.

Важливим чинником виховання в учнів позитивного ставлення до навчання, а потім стимулювання їхнього інтересу до навчання є емоційне поле учня. За справедливими твердженнями багатьох педагогів, зокрема В.О. Сухомлинського: «знання стають дієвими при умові, якщо людина, здобуваючи їх, відчуває і переживає радість духовного збагачення». Досвід кращих вчителів, спеціальні дослідження свідчать, що шляхи виховання почуттів учнів – найрізноманітніші. Перш за все варто зазначити, що неабияку роль у цьому має особистість самого педагога, його життєрадісний тонус, вміння бути в мажорі, як зауважував А.С. Макаренко, тактовність, добре володіння навчальним матеріалом, вміння доступно пояснити його школярам, запалити їх на самотійні пошуки, на самостійне здобування знань. Дуже важливо, щоб навчальний зміст був емоційним, використовувалися різні форми демонстрації та ілюстрацій технічних засобів, яскравих фактів, що підтверджують важливість тих чи інших засобів у різних областях наукових знань, законів і закономірностей розвитку природи та соціуму. Важливу роль у вихованні почуттів учнів відіграє характер їх пізнавальної діяльності (Мариніна І.В. & Гудовсек О.А., 2016).

Г.І. Щукіна, виділяє такі особливості емоційного тону діяльності дітей, що мотивують та закріплюють їх інтерес до учіння:

«1.Інтелектуальний настрій учнів, у результаті чого в них виникає відчуття радощів пізнання.

2.Спільна захопленість діяльності, у якій вчитель разом з учнями проводить пошукову роботу.

3.Організація вчителем дискусій з метою збудження їх інтересу до предмету обговорення.

4. Діловий та енергійний стиль проведення уроку.

5. Спокійний, рівний тон у спілкуванні вчителя з учнями, що створює атмосферу доброзичливості на уроці.

6. Емоційний тонус навчальної діяльності, який створюється самим змістом уроку.» (Щукина Г.И., 1979).

Уроки можуть бути веселі, елегічні та ін. Але знову ж таки варто звернути особливу увагу на організацію та керування самою пізнавальною діяльністю дітей, яка є основним джерелом їх позитивних емоцій у процесі учіння.

Отже, можемо підсумувати, що емоційний тонус учнів на уроці визначається такими основними чинниками: змістом навчального матеріалу, процесом навчання та особистістю вчителя, який є центральною фігурою в основному процесі навчання. школа.

Інтерес за даними А.Ц. Пуні, містить в собі три компоненти: «знання, якими володіє людина у конкретній області; успішна практична діяльність у цій області; емоційне задоволення на базі радощів, яке одержує особистість у зв'язку з рівнем успішності практичної дії.» (Пуні А.Ц., 1983).

На початковому етапі пізнавальний інтерес до знань на уроках навчання грамоти може виникнути на основі будь-якого конкретного компоненту – емоційного задоволення, пізнавальної цікавості, усвідомлення необхідності в оволодінні навичками читання і письма

Формування інтересів є тривалим процесом. Він передбачає певні умови і залежить від педагогічного керівництва, від коректного визначення органічного поєднання систем науки, системи пізнання цієї науки та системи її викладання в школі. Під керівництвом вчителів учні активно та зацікавлено вивчають джерела для отримання ефективних знань.

Необхідно відмітити основні етапи процесу формування пізнавального інтересу: «- підготовка основи для появи пізнавального інтересу – створення умов які, сприяють виникненню потреби в даних знаннях і відповідному виді діяльності; - створення позитивного ставлення до навчального предмету і до діяльності; - організація діяльності, за якої формується справжній пізнавальний інтерес» (Сільвейстр А.М & Коломієць К.О., 2019).

Формування позитивного ставлення до навчальної діяльності залежить від багатьох умов. Перш за все, розуміння вчителями готовності дітей до навчання – це серйозна, відповідальна та наполеглива праця; від знання педагогом відношення дітей до школи і знань, до навчальних предметів та зміни цього ставлення протягом тривалого періоду, від організації освітнього процесу, зокрема використання учнівських можливостей до освоєння знань.

Головною умовою розвитку інтересу є усвідомлення учнем змісту і важливості того, що вивчається; для цього педагог має поставити перед собою чітку ціль: в чому він повинен сьогодні переконати дітей.

Другою умовою є новизна виучуваного матеріалу та самого підходу до його розгляду. Не можна повторювати те, що вже відомо на одному і тому ж рівні: потрібно розширювати поняття, створювати нове поле для пізнання, поглиблювати знання для кращого розуміння матеріалу.

Третя умова розвитку інтересу – це емоційна привабливість навчання. Варто хотіти, щоб здобуті знання викликали емоції та позитивні відчуття в дітей, впливали на естетичні почуття.

Четверта умова – необхідно мати оптимальні та структуровані тренувальні творчі вправи і пізнавальні завдання до відповідної “порції” програмного матеріалу. Під системою вправ і завдань розуміється доцільне їх чергування і виконання в кількості, яка є необхідною і достатньою для засвоєння учням матеріалу.

Навчальна мотивація повинна задовольняти потребу, яка викликана пізнавальною активністю дитини, її готовністю до засвоєння знань. Інтерес – це наявність пізнавальної потреби, і вона є в будь-якій дитині, головне її активізувати.

Виділимо декілька правил для батьків, вчителів, щоб за допомогою відчуття успіху позитивна мотивація у дітей зростала:

1. Вчіть дитину, тому що це — честь і задоволення для вас.
2. Говоріть зрозуміло, голосно і з ентузіазмом.
3. Робіть все невимушено і радісно.

4. Довіряйте дитині і давайте їй зрозуміти це своїм ставленням.
5. Постійно давайте їй нову інформацію.
6. Навчайте дитину цілеспрямовано й організовано.
7. Поряд з вербальним використовуйте якнайбільше яскравого наочного матеріалу.
8. Завжди вмійте зупинитися, дозуйте новий матеріал невеликими порціями.
9. Підносьте знання як подарунок.
10. Не перевіряйте дитину надто часто.

«Людина, що не знає нічого, може навчитися, справа тільки в тому, щоб запалити в ній бажання вчитися» - стверджував Д.Дідро. Отже, приходимо до висновку, що інтерес – це справді найкращий ключ до пізнання.

1.3. Навчання грамоти як важливий етап формування інтересу до навчання молодших школярів

Навчання грамоти - це процес формування в дітей початкових елементарних умінь читати й писати. Як відомо, уміння читати й писати необхідні й важливі для сучасної людини, оскільки забезпечують формування й задоволення її культурно-естетичних потреб, є провідними каналами самостійного набуття знань, розвитку та саморозвитку особистості, центральною ланкою самостійної діяльності. Науковці визнають надзвичайну складність процесу засвоєння грамоти, наявність у ньому кількох взаємопов'язаних етапів, більшість із яких припадає на початкову школу. Зазначимо, навчання дітей читання й письма є головним завданням початкової школи.

Вже у молодших класах формується інтерес до навчальних предметів, проявляються здібності до різних галузей знань, видів діяльності, розвиваються моральні та пізнавальні прагнення. Однак цей процес не проходить автоматично, він пов'язаний з активацією пізнавальної діяльності та розвитком самостійності учнів в процесі навчання. Молодший шкільний вік – унікальний період у психічному розвитку дитини. Відмінною особливістю цього періоду у порівнянні з іншими – є те, що саме він забезпечує загальний розвиток дитини, який стає основою для набуття нею спеціальних знань і навичок, засвоєння різних видів діяльності в майбутньому житті. Формуються не тільки ті властивості психіки, які визначають загальний характер поведінки, ставлення до оточуючого, а й ті, що проєктуються на майбутнє і проявляються у психічних новоутвореннях, які є кінцевим результатом вікового періоду. Світова психолого-педагогічна наука і передова практика переконливо свідчать: нехтування можливостями молодшого шкільного віку може дорого вартувати; варто розширювати та поглиблювати здібності до образного пізнання, тобто збагачувати і максимально розкривати ті цінні риси, до яких найбільш сприятлива дитяча природа (Вашуленко О.В., 2016).

Молодший шкільний вік є надзвичайно важливим для психічного і соціального розвитку дитини. По-перше, кардинально змінюється її соціальний статус – вона стає школярем, що призводить до перебудови всієї системи життєвих відношень дитини. В неї з'являються обов'язки, яких раніше не було, які визначаються тепер не тільки дорослими, але й оточуючими ровесниками.

Розумове виховання дитини не можна розглядати відокремлено від психічного розвитку, від багатства інтересів, почуттів та інших якостей, що створюють її вигляд, адже про розумовий розвиток дитини роблять висновок, зважаючи на об'єм, характер і зміст знань, на рівень сформованості пізнавальних процесів, на здатність до самостійного творчого пізнання (Богус М. Б., 2010).

Важливу сторону психічного розвитку складає виникнення, зміна і вдосконалення психічних процесів та якостей – сприймання, уваги, мислення, уяви, пам'яті. Адже саме для формування цих процесів, молодший школяр створює оптимальні можливості в цьому і полягає його основний внесок у загальний процес розвитку пізнавальної діяльності. Й справді, пізнавальні процеси дитини проявляються в діяльності.

Пізнавальна діяльність має свою специфіку. Її предметом є інформація, яку несе в собі об'єкт чи явище. Саме на неї спрямовано діяльність дитини. В пізнавальній діяльності разом з діями працює система знань суб'єкта, його активність не змінює предмет, а лише відображає його властивості, створює відповідні образи.

Пізнавальна діяльність виникає і завжди здійснюється на основі мислення, а також обов'язково включає в себе увагу, пам'ять, уяву та інші психічні процеси. В пізнавальній діяльності завжди виражено ставлення людини до оточуючого світу, який пізнається (Савченко О. Я., 1982).

У зв'язку з цим, важливо зрозуміти на чому ґрунтується зародження пізнавальної діяльності, звідки її витoki. Стан готовності до пізнання проявляється у пізнавальній активності, яка визначає зміст і характеризує

мотивацію пізнавальної діяльності. Це і є формою прояву пізнавальної діяльності дитини.

Виходячи з вищесказаного, ми можемо побачити, що перетворення пізнавальної сфери, які відбуваються у молодшому шкільному віці, мають надзвичайно велике значення для подальшого повноцінного розвитку. Спеціальні дослідження демонструють, що в сучасній системі шкільної освіти, цей процес проходить стихійно. В багатьох дітей молодшого шкільного віку відзначається недостатня сформованість пам'яті, уваги та інших психічних процесів, здібності регуляції розумових дій. Їхній істинний розвиток замінюється засвоєнням стереотипних способів дій у стандартних умовах. Враховуючи все це, можна припустити, що цілеспрямований розвиток пізнавальних процесів дітей – достатньо важливе завдання (Лемак М., 2012).

Головним показником сформованості активності у молодших школярів є стійкий інтерес до навчальної та позаурочної діяльності, який характеризується усвідомленістю мети діяльності, свого ставлення до предмету діяльності як готовності до дій з ним, здібності до напруженої роботи.

Молодший шкільний вік є сензитивним у формуванні різних видів пізнавальної діяльності шляхом розвитку довільної уваги, гостроти та свіжості сприймання, яскравості уяви, пам'яті, формування його пізнавальної активності в процесі розвитку необхідності в знаннях і нових враженнях.

Період навчання грамоти – виключно важливий етап у формуванні особистості кожної дитини. Саме з уроків навчання грамоти починається її шкільне життя, на них вчать читати і писати, тим самим відкриваючи для себе шлях до подальшої освіти (Кулик О., 2005).

Необхідно, щоб бажання, з яким першокласник йде до школи, не тільки поступово не згасало, але й міцнішало. Тому однією з умов успішності навчальної роботи в даний період – зробити уроки читання і письма цікавими для маленького учня, такими, що виховують у нього бажання вчитися, здобувати все новіші знання та вміння, інакше кажучи, що сприяють

становленню у нього пізнавальної активності. Однак ця умова тісно пов'язана з іншим.

Добре відомо, що сьогодні до першого класу вступають діти з різним рівнем дошкільної підготовки. Так, одні вміють читати, а інші не знають букв, в одних розвинений фонетичний слух, а в інших – ні. У зв'язку з цим, другою умовою продуктивного навчання грамоті – облік відмінностей у дошкільній підготовці першокласників. При цьому важливо не зупинити рух вперед жодної з категорій учнів. Навчання повинно бути одночасно доступним кожному і стимулюючим у всіх пізнавальну активність.

Період навчання грамоти триває весь перший навчальний рік, що пов'язано з психологічними, фізичними й фізіологічними особливостями дітей. Не дивлячись на те, що першокласники ще до школи мають деякі навички читання, за цей період необхідно розвинути фонематичний слух, який буде основою для успішного оволодіння правописом і швидким читанням, навчити писати.

Навчання грамоти реалізується аналітико-синтетичним методом, який носить розвивальний і виховний характер та складається з трьох взаємопов'язаних процесів: навчання письму, знайомство з фонетикою і робота над розвитком мовлення.

Навчання письма здійснюється методом, який базується на схожості елементів. Використання цього підходу дозволяє значно скоротити терміни навчання письма, не знижуючи рівень якості навченості учнів.

Знайомство першокласників з особливостями фонетики відбувається також на основі групування букв і звуків в міру їх частоти використання у спілкуванні. Вводяться такі поняття, як «орфографічна» та «орфоепічна» вимова, встановлюється різниця між ними. Проводиться навчання звукобуквенному аналізу слів.

В період навчання грамоти дитина починає засвоювати нові ситуації, відношення, види діяльності, які вимагають вибір мовних засобів відповідно до нових умов.

З цієї ж причини завдання періоду навчання грамоти не обмежуються навчанням дітей читання і письма, вони зорієнтовані на успішну адаптацію кожної дитини до нових умов її життєдіяльності, та на створення основи для подальшого продуктивного навчання рідної мови.

Завдання періоду навчання грамоти:

- навчити дітей читати і писати, дати їм початкові відомості про мовлення, мову та літературу;
- розширити кругозір дітей на основі багатства змісту, який відображає світ природи, суспільства і людини;
- активізувати внутрішню та зовнішню (усне і писемне) мовлення, зробити мовлення і її засоби об'єктом усвідомлення учнями;
- розвинути інтелектуальну і в загальному пізнавальну активність, викликати у дитини позитивне ставлення до навчання;
- розвинути психофізіологічні функції, необхідні для продуктивного навчання читання і письма та в цілому української мови (слухового, зорового аналізаторів, мовленнєвих органів, м'язів руки, просторової, часової орієнтації, фонематичного слуху, систем: око-рука, вухо-рука, здатність перекодувати, швидко переглядати і промовляти послідовність будь-яких знаків) (Оніщук, А., 2020).

У відповідності із зазначеними завданнями навчання грамоти є інтегрованим курсом і вводить дітей в таке поняття, як «українська мова», «література».

Ядро програми навчання грамоти складає початкове усвідомлення дітьми взаємозв'язку між цільовою, змістовою сторонами мовлення і формальними засобами її вираження (граматикою, знаками). Слово в цей період виступає як основна одиниця аналізу на фоні речення і тексту. В ході активного вживання мови дитина самостійно відкриває її правила, сама встановлює об'єктивно існуючі взаємозв'язки, усвідомлюючи таким чином власний дошкільний досвід користування мовною системою. Суттєве розширення мовного матеріалу є необхідною умовою для організації активної

мислительної діяльності школярів, пов'язаної з емоціями, переживаннями, вольовими зусиллями, для засвоєння ними адекватних форм і засобів спілкування, для пришвидшеного формування навичок читання і письма.

«Процес навчання письма й читання буде легким, якщо грамота стане для дітей яскравим, захоплюючим шматком життя, сповненим яскравими образами, звуками, мелодіями. Те, що дитина повинна запам'ятати, насамперед має бути цікавим. Навчання грамоти треба тісно пов'язувати з малюванням» (Бібік, Н. М., 2012).. Василь Олександрович вважав, що «...чим раніше дитина почала читати, чим органічніше пов'язане читання з усім її духовним життям, тим складніші процеси мислення, що відбуваються під час читання, тим більше дає читання для розумового розвитку» (Бібік, Н. М., 2012).

В період навчання грамоти особливу увагу варто звертати усвідомленню дітьми засобів усного спілкування, встановлення загального і особливого в різних мовленнєвих ситуаціях. Для цього, перш за все, потрібно «розговорити» дітей.

Для досягнення даної мети існують спеціальні завдання з драматизації, але, перш за все – організація вчителем зацікавленого, змістовного спілкування дітей у процесі пошуку рішення проблем на різних навчальних предметах, а також при безпосередньому (під час екскурсій), ознайомлення школярів з оточуючим світом. Тому програма навчання грамоти реалізується у тісному взаємозв'язку зі змістом таких предметів як: математика, я досліджую світ. Відповідні матеріали для спостереження і бесід представлені, зокрема, в Букварі та робочих зошитах з читання. Обговорення, дискусії, в цілому різноманітність відносин і ситуацій на уроках і поза ними, сприяють виникненню у школярів досвіду монологічного та діалектичного мовлення, розмовного і наукового мовлення, виховують відповідальність за сказані слова, уміння довести свою думку, виразити згоду чи незгоду. Тому на початковому етапі шкільного життя необхідно допомогти дітям оволодіти

засобами усного спілкування: голосом, жестами, мімікою, рухами. Зразком інтелігентного спілкування є учитель.

В цей же період починається систематична робота з адекватного сприймання чужого висловлювання (тексту) на слух і зорово. До розуміння чужого висловлювання діти підводяться за допомогою аналізу відповідності питання і відповідей, порівняння різних варіантів відповідей, інсценізація прочитаного, ілюстрування, добирання заголовку чи питань до тексту та інших різноманітних завдань (Кормишев М. В., 2014).

При засвоєнні дітьми усного та письмового мовлення непрямий шлях навчання домінує над прямими шляхами. Головний спосіб засвоєння – самостійна мовленнєва діяльність дитини у варіантних умовах і аналіз відповідності мовленнєвих засобів конкретної ситуації. На подальших етапах навчання не настільки збільшується в об'ємі, наскільки змінюється ступінь глибини, складності та багатоаспектності його аналізу. Тому до змісту програми з розвитку мовлення, зазначеного в період навчання грамоти, потрібно повертатися і на наступних етапах у відповідності з мовленнєвою ситуацією, яка виникла.

Техніка читання і письма формується в період навчання грамоти. Навчання читання базується на аналітико-синтетичному звуко-буквену методі. Він передбачає поступове нерозривне озвучування кожної букви. Порядок вивчення букв зорієнтований на усвідомлення учнями позиційного чергування звуків – основу способу читання і письма.

На першому етапі вивчається всі шість букв, що позначають голосні звуки, та одинадцять букв, що позначають найбільш частотні приголосні звуки. Первинне читання слів на першому етапі здійснюється роздрібленими одиницями (І-ва-н, со-с-на).

Уже на першому етапі проводиться паралельна робота з твердими і м'якими приголосними звуками, які позначаються однією і тією ж самою буквою, що сприяє кращому усвідомленню учнями складового читання, а

також відпадає потреба на другому етапі переорієнтувати учнів під час вивчення букв ь, я, ю, є з явищами м'якості приголосних.

На другому етапі букварного періоду розв'язуються складніші завдання, пов'язані із засвоєнням звуко-графічної системи рідної мови. Першокласники вдосконалюють уміння розрізняти звуки і букви, усвідомлювати взаємозв'язок між ними (спільне і відмінне). Так з вивченням букв ь, я, ю, є учні знайомляться, що є й інші способи позначення м'якості приголосних на письмі.. Букви я, ю, є, ї можуть позначати сполучення звуків [йа], [йу], [йе], [йі].

За допомогою підключення образів уяви у школяра виникає певна асоціація і таким чином букви легше запам'ятовуються: «Запам'ятовується накреслення кожної букви, діти вкладають в кожен малюнок живе звучання» (Сухомлинський В. О., 1977).

На кінець букварного періоду учні мають оволодіти такими вміннями:

- вільно і правильно вимовляти всі звуки в слові і поза словом;
- називати послідовність звуків у слові, поділяти його на склади, визначати наголошений голосний у складі;
- складати слово з букв різної азбуки, в яких немає розбіжності між вимовою і написанням;
- розрізняти тверді і м'які, дзвінкі і глухі звуки;
- знати всі букви українського алфавіту, співвідносити зі звуками;
- читати складами і цілими словами.

Навчання грамоти - особливий етап у початковому навчанні рідної мови та формуванні інтересу до навчання в цілому. Мета навчання грамоти - побудова процесу навчання грамоти за визначеними основними змістовими лініями Державного освітнього стандарту загальної початкової освіти: мовленнєвою, мовною, соціокультурною.

Більшість першокласників приходять на шкільний поріг з бажанням вчитися. Для дітей школа є символом дорослого життя. Але з часом жага до знань зникає. Нецікаві завдання, суворий учитель, незадовільні оцінки – усе це

відбиває бажання дитини долати нові і нові висоти в осягненні людської мудрості: «Я бачив,— писав Василь Олександрович, —як на уроці дитина напружує зусилля, щоб розрізнити букви, як ці букви стрибають у неї перед очима, зливаються в візерунок, в якому неможливо розібратися» (Сухомлинський В. О., 1977).

Таким чином, використання й удосконалення різних форм і методів навчання спонукає до активізації насамперед самого навчального процесу, а вже потім – до активізації пізнавальної діяльності школярів. Саме тому від вдалого підбору та застосування методів, прийомів, засобів навчання, стилів педагогічного спілкування педагога з дітьми залежить успішність процесу засвоєння знань у період навчання грамоти. Отже, пізнавальна активність, сформована в період навчання грамоти, є важливою рушійною силою пізнавального розвитку дитини.

В даний час вчителі повинні продовжувати навчати учнів ряду навичок, у все складнішій навчальній роботі, оволодіти все більш складними та досконалими навичками, вирішувати все більше і більше пізнавальних проблем, щоб постійно підвищувати їх пізнання та інтерес. Найбільш яскраво та результативно це відбувається саме у період навчання грамоти.

Висновки до першого розділу

У наш час одним із найважливіших завдань вчителя є виховання самостійності учнів. Це можливо лише завдяки мотивації дітей до навчального матеріалу.

Інтерес – це активна пізнавальна спрямованість людини на будь-який об'єкт, явище чи діяльність, створена з позитивним емоційним ставленням до них.

Інтереси людини визначаються її соціальною історією та особистими умовами життя. Використовуйте інтерес для встановлення зв'язку між предметом і об'єктивним світом. Все, що цікавить, людина отримує з навколишнього середовища. Але предмет, який цікавить людей, — це не все, що його оточує, а лише те, що йому потрібно, має для неї значення, цінність і привабливість.

У сучасній дидактиці виділяють такі етапи розвитку інтересу:

- зацікавленість,
- допитливість,
- пізнавальний інтерес,
- теоретичний інтерес.

Усі ці етапи розвитку інтересу змінюються, взаємопроникають і взаємопов'язуються, а іноді співіснують в одній навчальній поведінці, навчанні нового.

Працюючи над проблемою пробудження допитливості і зацікавленості учнів на уроках грамоти, необхідно звернути увагу на інтереси та потреби учня (у пізнанні, діяльності, спілкуванні, спостереженні). Тому сучасні педагоги повинні постійно заглиблюватися у світогляд дитини, спостерігаючи за новітніми трендами та технологіями, аби організувати освітнє середовище відповідно до вподобань нового покоління.

В навчанні особливо фігурує саме пізнавальний інтерес.

З точки зору Г.І. Щукіної, «пізнавальний інтерес – це вибіркова спрямованість особистості, звернена до області пізнання, до її предметної сторони і самого процесу оволодіння знаннями» (Щукина Г.И., 1979).

Період навчання грамоти є надзвичайно важливим у формуванні особистості школяра. Уроки навчання грамоти є сприятливими для використання різноманітних форм і методів роботи, що можуть бути направлені на формування інтересу до навчання молодших школярів.

Отже, формування інтересу учнів на уроках навчання грамоти – це тривалий, поступовий, багатогранний процес, який потребує великого педагогічного досвіду, навчально-методичного забезпечення та терпіння.

Виникнення якісного пізнавального інтересу включає низку умов: довірлива, дружня атмосфера, сучасне середовище навчання та різноманітні форми роботи.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПЕРІОД НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

2.1. Дослідження рівня сформованості інтересу у молодших школярів у період навчання грамоти

У класних колективах дітей на їх розвиток здібностей чи інтересів має вплив не стільки вік, скільки індивідуальність школяра, обумовлена досвідом різноманітної предметної діяльності, його життєдіяльністю, придбаним спілкуванням, впливом ЗМІ, сімейних умов, і т.д.

В одному класі через різний досвід і особливі стилі індивідуального розвитку пізнавальна діяльність та інтереси можуть мати різний рівень розвитку та прояви.

Пізнавальну діяльність на початковому рівні можна розглядати як відкритий і безпосередній інтерес до нових фактів і цікавих явищ, які з'являються в інформації, яку учні отримують на уроці.

Вищим рівнем пізнавальної активності є інтерес до пізнання яскравих властивостей об'єктів чи процесів, які складають їхню внутрішню сутність. На цьому рівні пізнавальні інтереси часто пов'язані з вирішенням задач практичного змісту, у яких учні цікавлять не стільки принцип дії, скільки механізм, за допомогою якого вона відбувається. На цьому рівні когнітивні здібності більше не залишаються на поверхні окремих фактів і недостатньо глибоко проникають у пізнання, щоб розпізнавати закономірності. Цей рівень, є стадією описовості, у котрій фіксація зовнішніх ознак та важливих властивостей вивчаюваного перебуває на рівних початках (Бланк Т. В., 2009).

Пізнавальна діяльність вищого рівня – це інтерес учнів до причинно-наслідкових зв'язків, моделей розпізнавання та загальних характеристик явищ, які діють за різних умов. Цей рівень буває сполучений з елементами

дослідницької творчої діяльності, із придбанням нових і вдосконаленням колишніх способів навчання.

Але при всьому цьому на кожному з етапів педагог все ж може бачити, на якому рівні розвитку інтересу знаходиться дитина: на рівні фактів і повторюваної діяльності, на рівні виділення важливих зв'язків і прагнення до пошукової діяльності це зазвичай пов'язано з характером її застосування, або на рівні розкриття значущих закономірностей і глибинних причинно-наслідкових зв'язків.

Рівень пізнавальних здібностей школяра спричиняють репродуктивно-фактологічний, описово-пошуковий і творчий характер пізнавальної діяльності: «Головний параметр рівнів інтересу — спрямованість його до об'єктів пізнання (фактів, процесів, закономірностей) супроводжується такими параметрами, як стійкість, локалізованість усвідомленість» (Біляєва, Н. В., 2010).

Параметр стійкості багато чого відкриває нам у інтересах школяра. Пізнавальний інтерес може бути ситуативним і обмежуватися особистими спалахами у відповідь на особливо емоційні навчальні ситуації (ефективні переживання, вражаючі історії, цікаві фільми). Такий інтерес має можливість швидко промайнути, завершитися разом з ситуацією, яка його породила. Потрібне безперервне підкріплення з-зовні, нашарування нових і нових особливих вражень. Інтерес завжди виникає під впливом зовнішніх засобів, сам учень залишається до вивчення нейтральним.

Навчальний інтерес може бути відносно стійким і пов'язаним з певним колом предметів і завдань. Такий рівень стійкості інтересу характерний для більшості учнів середньої школи, у яких мотив пізнавального інтересу як внутрішнього побудника їхнього навчання ще не достатньо міцний, щоб не мати потребу в зовнішній стимуляції, яка напрямлена від методів освітнього процесу. У таких ситуаціях дуже важливим є розгляд тенденції його стійкості: переважають внутрішні чи зовнішні мотиви (Волошина В., Лохвицька Л., 2003).

У значної частини учнів інтерес та пізнавальна активність має широку локалізацію. Це переважно учні з невизначеними інтересами, які характеризуються внутрішньою мотивацією та відкритим інтересом до багатьох галузей знань. Вони активно шукають знання, витягуючи їх з різних джерел і поза межами уроків. У процесі навчання важливо поглиблювати знання таких учнів і безперервно переносити їх на вищий рівень знань. (Варченко Н., 2013).

Теоретичний аналіз і практика навчального процесу демонструють, що найбільш сприятливими для навчання є широкі інтереси школярів з видимою домінантою.

Інтерес є значним фактором навчання, який визначає мотив діяльності дитини. Це означає, що важливо знати їх прояви, ознаки, за яким можна робити висновок про наявність інтересу в школярів або, які сторони навчання викликають чи залишають нейтральним, а які навпаки гасять інтерес до навчання.

Проявом інтересу дітей у навчальній діяльності є їх інтелектуальна активність, яку можна розпізнати за багатьма діями.

Запитання школяра, звернені до педагога, найбільше проявляють інтерес. Питання виражає прагнення осягнути ще незрозуміле, глибше проникнути в предмет власного інтересу. Учні, які є інертними, байдужими до навчання не задають запитань, їх розум не займають невирішені проблеми.

Виразний показник інтелектуальної активності передбачає активне використання набутого багажу знань та вмінь. Пізнавальний інтерес не зможе уживатися зі штампами і шаблонами, тому залучення засвоєних знань у різноманітних ситуаціях і завданнях буде свідчити про їхню можливість до гнучкості, їх вільне використання.

Ще одним дуже цінним для інтересу показником інтелектуальної активності школяра є бажання поділитися з друзями, вчителем, здобутою інформацією з різних джерел за межами навчання.

Таким чином, перший і головний параметр показників пізнавальних здібностей та інтересів, які має змогу виявити педагог без докладання зусиль — це інтелектуальна активність учня, у якій, скупчуються усі її прояви у процесі пізнавального інтересу.

Про наявність інтересу в школярів можна судити і за іншим параметром показників, а саме, емоційно благополучним тлом пізнавальної діяльності дитини. Ясними проявами для вчителя являються емоційні прояви учнів. Вони часто є дуже тонкими й невловимими, по ним одним важко скласти думку про рівень сформованості пізнавальних інтересів буває складно. Лише в об'єднанні з усіма параметрами вони можуть утворити цілісну картину інтересів та здібностей школярів.

Параметром показників інтересу учня є процес пристосування, який взаємодіє з емоціями та виражає особливості пізнавальної діяльності учнів. Перш за все, вони викликають концентрацію й відсутність відволікань (Танасюк, В. О., 2018).

Розпізнавання пізнавальних інтересів можливе не лише у навчальній діяльності, але й поза її межами, бо учень керується інтересами не тільки на уроках: «Навпаки, його вільна діяльність у ще більшій мірі розкриває нам і характер, і глибину, і локалізацію, і усвідомлення пізнавального інтересу. У вільному виборі, віддаючи перевагу певній області знань, діяльності, колу читання, заняттям у часи дозвілля, школяр розкриває й свої інтереси, і свої потенційні можливості, і всі накопичені ним в навчанні й трансформовані в бажаній роботі способи пізнавальної й практичної діяльності» (Харишин О., 2001).

Найважливішим показником інтересів учнів є свобода у виборі діяльності у вільний від навчання час. Це є серйозною соціальною, не тільки педагогічною проблемою, від правильного вирішення якої залежить не лише розвиток інтересів особистості, але і її активна позиція у житті.

На основі проаналізованої науково-методичної літератури було проведено дослідження з метою визначення рівня сформованості інтересу молодших школярів до навчання у період навчання грамоти.

Експериментальна робота проводилася на базі Суховерхівського ЗЗСО І-ІІ ступенів в 1 класі (12 учнів) з вересня 2021 по листопад 2021 року.

Мета констатувального дослідження - аналіз сформованості рівня пізнавального інтересу в учнів 1 класу.

Діагностування рівня сформованості інтересів початківців ми проводили за наступними критеріями: «1) когнітивний (наявність пізнавальних питань, емоційна залученість дитини у діяльність); 2) мотиваційний (створення ситуацій успіху і радості, цілеспрямованість діяльності, її завершеність); 3) дієво-практичний (ініціативність у пізнанні; прояв рівнів пізнавальної діяльності та наполегливості, ступінь ініціативності дитини)» (Щукина Г. И., 1971).

Відповідно до цих критеріїв у науковій літературі визначено три рівні сформованості пізнавального інтересу учнів початкових класів: низький, середній та високий. Розглянемо їх.

Низький рівень. Дітям не вистачає ініціативи та самостійності у вирішенні поставлених перед ними завдань. При зіткненні з будь-якими труднощами такі учні втрачають інтерес до процесу виконання завдання і проявлятимуть негативні емоції (злість, роздратування). Школярі на цьому рівні не будуть задавати питань і потребуватимуть у показі готової моделі вирішення проблеми.

Середній рівень. Учні виявляють інтерес до вирішення проблем і самостійно шукають рішення задач. При зіткненні з труднощами, дитина не втрачає наполегливості і звертається за допомогою до вчителя. Школярі висувають уточнюючі запитання, які виникли під час виконання завдання, і, отримавши необхідні пропозиції, виконують роботу до кінця, що свідчить про те, що дитина дуже зацікавлена цією діяльністю і сподівається знайти рішення проблеми, але разом з дорослим.

Високий рівень. Проявляється наявністю в учнів ініціативи, самостійних рішень, інтересу і потягів до вирішування пізнавальних завдань. Щодо труднощів, то при їх виникненні учні не відволікаються, проявляють впевненість і наполегливість, допоки не досягнуть результату, що приносить їм задоволення, радість і гордість за досягнення (Кормишев М. В., 2012).

Для визначення рівня сформованості пізнавального інтересу учнів 1 класу ми обрали такі методики: анкетування вчителя початкової школи для оцінки рівня сформованості пізнавального інтересу учнів; діагностичний діалог з учнями для визначення вихідного рівня пізнавального інтересу; метод «Обери конверт». Проте існують й інші дієві методики, варто обирати ту, яка найкраще підходить для вашого класу. (Додаток А)

Перша методика «Опитувальник для вчителів початкових класів з оцінювання рівнів сформованості пізнавальних інтересів молодших школярів» дала змогу визначити характер, структуру і прояви інтересів дітей на основі їх оцінки класоводом.

Опитувальник для вчителів початкових класів з оцінювання рівнів сформованості пізнавальних інтересів молодших школярів

№	Питання	Варіанти відповідей
1	Як учень реагує на новий навчальний матеріал	а) байдуже; б) емоційно
2	Як учень включається у виконання нових практичних завдань	а) неохоче, байдуже; б) охоче;
3	Чи відволікається учень при виконанні нових практичних завдань	а) дуже легко; б) працює зосереджено;
4	Чи задає учень питання з нового навчального матеріалу	а) ні; б) задає
5	Як ставиться до відповіді вчителя на свої питання або на питання інших учнів	а) задовільняє будь-яка відповідь; б) вимагає змістовної відповіді;
6	Чи намагається учень самостійно виконати практичні завдання	а) ні, залюбки приймає сторонню допомогу б) так;

7	Як учень реагує на новий теоретичний матеріал	а) байдуже; б) емоційно;
8	Чи задає учень питання за змістом нового теоретичному матеріалу	а) ні; б) задає;
9	Як учень реагує на факт його самостійного вирішення завдання	а) байдуже; б) емоційно;
10	Чи намагається відповідати за змістом нового теоретичного матеріалу	а) ні; б) так;
11	Чи бувають випадки, коли питання учня виходять за межі теми	а) ні; б) так;
12	Чи намагається учень систематично отримувати нову інформацію за межами школи і матеріалів підручників	а) ні; б) так;

За опрацьованими відповідями вчителя на дану анкету ми розібрали характеристики пізнавального інтересу першокласників та рівень сформованості, як показано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Результати вивчення рівнів сформованості пізнавальних інтересів молодших школярів

№	Прізвище учня	Характеристика пізнавальних інтересів	Рівень
1.	Бабич Тимур	Проявляє інтерес до вирішення завдання, самостійно здійснює пошук способів вирішення завдання. При виникненні труднощів, дитина не втрачає наполегливості і звертається до вчителя за допомогою. Задає уточнюючі питання, що виникають в ході виконання завдання і, отримавши потрібну пораду, завершує запропоновані справи, проте звик виконувати їх з дорослими, проявляє інтерес до розширення знань.	середній
2.	Березуєв Сергій	Відсутні ініціативність і самостійність при вирішенні завдань. При виникненні будь-яких складнощів учень втрачає інтерес до процесу виконання завдання, а також виявляє негативні емоції (гнів, роздратування). Не задає пізнавальних питань і вимагає показу готової моделі рішення задачі.	низький

3.	Бордей Віорел	Відсутні ініціативність і самостійність при вирішенні завдань. При виникненні будь-яких складнощів учень втрачає інтерес до процесу виконання завдання, а також виявляє негативні емоції (гнів, роздратування). Не задає пізнавальних питань і вимагає показу готової моделі рішення задачі.	низький
4.	Бордей Марін	Проявляє інтерес до вирішення завдання, самостійно здійснює пошук способів вирішення завдання. При виникненні труднощів, дитина не втрачає наполегливості і звертається до вчителя за допомогою. Задає уточнюючі питання, що виникають в ході виконання завдання і, отримавши потрібну пораду, намагається виконувати всі завдання повністю, проте потребує допомоги дорослих.	середній
5.	Бурмак Тетяна	Ініціативність, самостійність, інтерес і бажання вирішувати пізнавальні завдання. При виникненні труднощів не відволікається, виявляє завзятість і наполегливість в досягненні результату, яке приносить їй	високий
		задоволення, радість і гордість за досягнення.	
6.	Гога Іван	Відсутні ініціативність і самостійність при вирішенні завдань. При виникненні будь-яких складнощів учень втрачає інтерес до процесу виконання завдання, а також виявляє негативні емоції (гнів, роздратування). Не задає пізнавальних питань і вимагає показу готової моделі рішення задачі.	низький
7.	Мархель Богдан	Відсутні ініціативність і самостійність при вирішенні завдань. При виникненні будь-яких складнощів учень втрачає інтерес до процесу виконання завдання, а також виявляє негативні емоції (гнів, роздратування). Не задає пізнавальних питань і вимагає показу готової моделі рішення задачі.	низький

8.	Мех Ярослав	Проявляє інтерес до вирішення завдання, самостійно здійснює пошук способів вирішення завдання. При виникненні труднощів, дитина не втрачає наполегливості і звертається до вчителя за допомогою. Задає уточнюючі питання, що виникають в ході виконання завдання і, отримавши потрібну пораду, сумлінно виконує справи до кінця, що показує інтерес дитини до даної роботи, але тільки з дорослими.	середній
9.	Няйкало Роман	Відсутні ініціативність і самостійність при вирішенні завдань. При виникненні будь-яких складнощів учень втрачає інтерес до процесу виконання завдання, а також виявляє негативні емоції (гнів, роздратування). Не задає пізнавальних питань і вимагає показу готової моделі рішення задачі.	низький
10.	Онашко Валерія	Відсутні ініціативність і самостійність при вирішенні завдань. При виникненні будь-яких складнощів учень втрачає інтерес до процесу виконання завдання, а також виявляє негативні емоції (гнів, роздратування). Не задає пізнавальних питань і вимагає показу готової моделі рішення задачі.	низький
11.	Сергієнко Анастасія	Проявляє інтерес до вирішення завдання, самостійно здійснює пошук способів вирішення завдання. При виникненні труднощів, дитина не втрачає наполегливості і звертається до вчителя за допомогою. Задає уточнюючі питання, що виникають в ході виконання завдання і, отримавши потрібну пораду, завершує всі справи, що є свідченням і підтвердженням інтересу школяра до цієї діяльності і про бажання знаходити розв'язки завдань, але разом з дорослим.	середній
12.	Ситько Максим	Відсутні ініціативність і самостійність при вирішенні завдань. При виникненні будь-яких складнощів учень втрачає інтерес до процесу виконання завдання, а також виявляє негативні емоції (гнів, роздратування). Не задає пізнавальних питань і вимагає показу готової моделі рішення задачі.	низький

Отже, результати дослідження на основі цього методу показують, що більшість учнів-першокласників мають низький рівень пізнавального інтересу (7 учнів-62%), із середнім рівнем 4 першокласників (26%) і лише одна учениця - Бурмак Тетяна продемонструвала високий ступінь сформованості пізнавального інтересу (12%). Результати узагальнення рівнів сформованості пізнавального інтересу за обраною методикою наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Узагальнююча таблиця рівнів сформованості пізнавальних інтересів молодших школярів

Рівні	Кількість учнів
Високий	1 – 12%
Середній	4 – 26%
Низький	7 – 62%

Для діагностики інтересів школярів з різних предметів нами було застосовано методику «Обери конверт», яка поєднувалася із діагностичною бесідою. Необхідне обладнання: п'ять великих кольорових конвертів, в які ми розмістили: 1 – жовтий: картки для звуко-буквеного аналізу; 2 – синій: кольоровий папір, ножиці, пензлик; 3 – помаранчевий: цифрове віяло і геометричні фігури з картону; 4 – зелений: природні матеріали (листок, шишка), стікери з правилами поведінки у громадських місцях, 5 – червоний: порожній.

Кожна дитина підходила до столу, де лежали конверти, і обирала лише один, в цей же момент проводилася бесіда для визначення, якому матеріалу вона надає пріоритет, чому, чим вона найбільше хоче займатись на уроках, до яких предметів проявляє більший інтерес.

Бесіду ми будували таким чином, щоб з'ясувати, чим захоплюється дитина, таким чином:

За жовтим конвертом ставилися та запитання: Що спонукало тебе до вибору цього конверту? Чи вмів (-ла) ти читати до того як став (-ла) школярем? Хто тебе навчив? Чи складно для тебе робити звуко-буквений аналіз слів?

Якщо дитина обрала цей конверт, але не володіє цією навичкою, то це свідчить про те, що картки привернули увагу і така діяльність його зацікавлює.

За змістом 2 синього конверту: Чому ти обрав цей конверт? Що можна виготовити з кольорового паперу? Що тобі найбільше подобається: вирізання, заклеювання чи малювання? Чи робив ти колись витинанки, аплікації?

По 3 помаранчевому конверту: Чим тобі подобається математика? Тобі легко розв'язувати вирази? Що найбільше приваблює у математиці?

По 4 зеленому конверту: Де можна побачити або використати вміст конверта? Що подобається вивчати в природі? Яка твоя улюблена тваринка, чому?

Вибір 5 (червоного конверту) означає те, що дитині або цікавий колір, або їй байдужий матеріал, що був запропонований в інших конвертах.

Результати аналізу за даними методиками представлені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

№	Прізвище та ім'я учня	Характеристика пізнавальних інтересів з навчальних дисциплін	Колір
1.	Бабич Тимур	Проявляє інтерес до вивчення природи. Подобається ця діяльність, тому що в садочку приділялась велика увага екскурсіям і прогулянкам на свіжому повітрі, проводилися спостереження.	зелений
2.	Березуєв Сергій	Інтереси обмежені, не цікавиться напрямами діяльності з навчальних дисциплін. Привабив колір конверта.	червоний, порожній
3.	Бордей Віорел	Інтереси обмежені, не цікавиться напрямами діяльності з навчальних дисциплін. Привабив колір конверта. Цікавиться лише іграшками.	червоний, порожній
4.	Бордей Маріна	Вміла читати ще до вступу до школи, навчила бабуся. Подобається і засвоєння букв на уроках письма. Хотіла обрати ще один зелений конверт.	жовтий
5.	Бурмак Тетяна	Цікавиться природними матеріалами. Дуже любить збирати листочки і інший природний матеріал. Має багато фігурок із шишок, листя, трави. Цікавиться кімнатними рослинами і кулінарією, любов до яких виховала бабуся.	зелений
6.	Гога Іван	Любить працювати з папером, особливо робити фігурки човників і голубів. Улюблена діяльність із дошкільного закладу.	синій
7.	Мархель Богдан	Любить ліпити з пластиліну. Фігурки ліпив у дитячому садочку. Дома такий інтерес не підтримується	зелений
8.	Мех Ярослав	Любить вирізати з серветок сніжинки. Навчила старша сестра. Цікавиться малюванням.	синій
9.	Няйкало Роман	Добре рахує, навчила мама. Бажає навчитися розв'язувати задачі на дві і більше дій, любить ребуси та головоломки.	помаранчевий
10.	Онашко Валерія	Не проявила інтересу до жодного з конвертів. Полюбляє червоний колір.	червоний, порожній
11.	Сергієнко Анастасія	Цікавиться аплікацією – виготовляла в садочку для мами вітальні листівки-аплікації.	синій
12.	Ситько Максим	Обрав червоний конверт, не цікавиться жодним запропонованим напрямком діяльності	червоний, порожній

Проаналізувавши результати діагностування за даною методикою, ми дійшли висновків, що четверо учнів не виявили інтересу до напрямків діяльності на уроках (Ситько Максим, Онашко Валерія, Бордей Віорел та Березуєв Сергій). На наше переконання такий стан можна пояснити тим, що ці

діти не відвідували дошкільний навчальний заклад, а в сім'ї не звертали належної уваги на розумове виховання дітей.

Також ми визначили, що найбільший інтерес викликає творча діяльність: створення аплікацій, малювання, ліплення, тощо .

Таким чином, констатувальний експеримент дозволив визначити рівень сформованості пізнавальних інтересів першокласників та їх зміст, а також спрямованість інтересів на конкретний навчальний предмет.

Отже, можна зробити висновок, що рівень пізнавального інтересу учнів - на середньому рівні розвитку і потребує більшої уваги для формування сталого, позитивного, високого рівня пізнавального інтересу учнів. Оскільки пізнавальний інтерес виражає прагнення учнів до знань і самостійної творчої роботи, він вважається педагогами одним з найбільш важливих та надійних чинників, які інтенсифікують пізнавальну діяльність школярів. Щоб формувати в сучасних учнів стійкі пізнавальні інтереси, необхідно всебічно вивчити їх та проаналізувати засоби, які б були більш доцільними у формуванні інтересу до пізнання. Саме завдяки ним учні займають активну позицію в засвоєнні знань, зростає їхній інтерес в отриманні знань. На основі здійсненого емпіричного дослідження та проаналізованої літератури можна зробити висновки, що рівень інтересу дітей взаємозалежить від рівня педагогічної майстерності вчителя. Вважаємо, що найкращий потенціал для розвитку пізнавального інтересу виявляють різноманітні технології, найсучасніші та оптимальні, засобом організації навчально-виховного процесі, передбачають врахування індивідуальних особливостей кожного учасника, стимулюють пізнавальну активність, визначають шлях до здобуття ґрунтовних знань, умінь і навичок.

2.2. Мотивація навчання на окремих етапах уроку навчання грамоти

Уроки навчання грамоти — особливими серед інших типів уроків, які характеризуються деякими організаційними особливостями. Їх мету, провідний спосіб організації учбової діяльності та структурв зумовлюють такі чинники:

- «• особливістю контингенту учнів класу;
 - відмінностями у рівні підготовки дітей до школи;
 - тривалістю уроку, який скорочено до 35 хв;
 - необхідністю широкого використання ігрових форм навчання;
 - обов'язковістю проведення динамічних пауз;
 - відсутністю домашніх завдань;
 - вербальним способом оцінювання навчальних досягнень першокласників;
 - періодом навчання (добукварний, букварний, післябукварний);
 - основним видом навчальної діяльності учнів на уроці;
 - особливостями засвоєння першокласниками навчального матеріалу»
- (Вашуленко О.В., 2016).

Розглянемо докладніше, як організувати навчання першокласників з урахуванням перерахованих чинників.

Навчання грамоти реалізується на базі двох уроків - читання і письма, які організують відповідно до специфіки змісту, провідних цілей та видів діяльності школярів.

Весь процес навчання читання та письма ділиться на три етапи: добукварний, букварний і післябукварний. Кожен з них виконує конкретні завдання та використовує різні прийоми, методи та форми для організації діяльності дітей.

Послідовність засвоєння учнями знань є орієнтиром для виокремлення основних етапів уроку:

- «1) організація дітей до навчання;

- 2) повідомлення теми і мети уроку, мотивація учнів до роботи;
- 3) актуалізація відомого з метою підготовки до засвоєння нового;
- 4) ознайомлення з новим навчальним матеріалом;
- 5) усвідомлення, первинне закріплення;
- 6) підсумок уроку» (Вашуленко О.В., 2016).

В залежності від типу ці елементи займають різні позиції у структурі уроку і мають різну тривалість.

Основними ознаками сучасного уроку навчання грамоти є:

- спільна діяльність вчителя з учнями на гуманістичному, особистісно орієнтованому підґрунті;
- наділення учнів не лише пізнавальним, а й соціальним досвідом;
- розвиток особистості кожного;
- врахування впливу предметного та інформаційного середовищ;
- виховання і навчання кожного учня, беручи до уваги основи розвитку його природних здібностей;
- формування предметних і ключових компетентностей.

Як цілісна система урок реалізує функції виховання, навчання та розвитку, причому він багатогранний і багатоплановий. Входить до складу навчальних курсів, тем і вирішує конкретні навчальні завдання в окремій частині навчального процесу.

Основною формою організації навчальної діяльності є урок. Для проведення уроку існують певні фактори, дотримання яких буде сприяти утворенню мотиваційних ситуацій:

1. Використання різноманітних форм й методів організації діяльності, які будуть враховувати суб'єктивний досвід школярів в умовах виучуваної теми.
2. Створення атмосфери зацікавленості всіх учнів як у своїй роботі, так і в роботі всього класу.
3. Стимулювання дітей до різноманітного підходу виконання задач на уроці без страху помилятися, одержання неправильної відповіді.

4. Заохочування бажання школярів у самостійній роботі, аналізування впродовж уроку різних способів розв'язання задач, запропонованих учнями, відзначення та підтримування всіх ігрових видів діяльності, які сприяють досягненню учнями цілі.

5. Створювання педагогічної ситуації спілкування, яка дає змогу кожній дитині, незалежно від рівня готовності до навчального заняття, проявляти ініціативність, самостійність та кмітливість у способах роботи.

6. На завершення уроку обговорювання з дітьми не тільки те, «що дізналися.» (чи опанували), але й те, що запам'яталося (сподобалось) та чому; що хотілося б повторити ще раз, а що варто організувати по-іншому.

7. Під час опитування на уроці (формувальне оцінювання) аналізування не тільки вірність (невірність) відповіді, але і її креативність, оригінальність, прагнення дітей віднайти різні способи розв'язання задач.

8. У першому класі немає домашнього завдання. Але дітей цікавлять цікаві, корисні та посильні усні та практичні завдання на добір (але не письмові), які мають універсальне розвивальне значення або дають можливість застосувати щойно засвоєні знання. Наприклад: «Розкажи вдома, яку нову букву ти сьогодні вивчив, які нові слова ти вмієш читати», «Набери з розрізної абетки для мами й тата слова, запитай, чи вони їм сподобалися» тощо (Вашуленко М. С., 2012).

Розвиткові позитивної мотивації навчання сприяють загальна атмосфера творчості в навчальному закладі та в групі, активність дитини у колективних формах організації різноманітних способів діяльності, співробітництво вчителя і учня, допомога педагога у формі порад, включення дітей до самооцінювання.

Важливим завданням освітнього процесу є розвиток мотивації навчання на різних етапах уроку.

В залежності від змісту навчального заняття педагог має організувати певний цикл діяльності та формувати відповідний їй мотиваційний цикл.

Мотивація навчання відбувається на уроці в декілька етапів:

I етап — мотивація початку роботи, первинна мотивація.

II етап — мотивація виконання роботи, закріплення і підсилення первинної мотивації.

III етап — мотивація підсумку уроку (результативність, постановка завдань на майбутнє).

Задачею вчителя є забезпечення постійних мотиваційних дій дитини на впродовж всього уроку.

Етап первинної мотивації

Оскільки природа пізнавальної діяльності є такою, що учні можуть пізнати щось, лише використовуючи набуті знання, вже сформовані уявлення, вчителям варто починати урок, з'ясовуючи, якими поняттями володіють учні, і готувати їх до навчання, ставлячи питання й додаючи нове до тих уявлень, що вони вже мають. Окрім того, це зосереджує увагу дітей до теми, пробуджує цікавість школярів, тобто відіграє роль мотивації.

На початку уроку дитина має розуміти, що потрібного та нового вона вивчить на ньому, де зможе використати набуті знання. Педагог має можливість використати декілька видів спонукання дітей до пізнавальної діяльності:

- 1) активізувати мотиви, що виникли на попередніх заняттях;
- 2) збудити мотиви незадоволеності своїми результатами;
- 3) посилити мотиви орієнтації на попередню діяльність;
- 4) посилити мотиви здивування, зацікавленості.

Тому кожен урок має починатися зі вступної частини, завданням якої є організація спеціальної діяльності учнів, спрямованої на актуалізацію й мотивацію навчання. У цій частині вчитель має направляти дітей на розмірковування над темою, з якою вони розпочинають знайомитися та обов'язково ставили запитання. Варто розпочинати з такого вступу не тільки уроки, а й навіть виховні та інші позакласні заходи, оскільки це дозволить підвищити ефективність відповідного впливу на дітей (Гончаренко, С. В., & Заступ, Н. А., 2020).

Мотивація буде суттєвішою, якщо учень зіштовхнеться з індивідуальними проблемами матеріалу. Педагогічні дослідження підтверджують, що найвищих результатів досягають ті учні, у яких вчитель дає позитивну оцінку навіть за незначні успіхи. Складніше вчитися тим дітям, яким учитель тільки дорікає за помилки і недоліки, і вкрай рідко хвалить. І, звичайно, найнижча успішність у тих учнів, яким вчитель взагалі не повідомляє про їх успіхи на уроці.

Етап закріплення і посилення мотивації

На цьому етапі педагог покладається на широкий спектр пізнавальних і соціальних мотивів навчання. Можливе використання та чергування багатьох видів практичної діяльності: репродуктивних і пошукових, усних і письмових, індивідуальних і фронтальних.

Окрім того, сформованості мотивації сприяє зацікавленість школярів методом викладу матеріалу:

- життєві приклади, проведення дослідів, парадоксальні факти, історичні екскурсії;
- незвичні форми подачі матеріалу, які викликають здивованість у дітей;
- емоційне забарвлення мови педагога;
- пізнавальні ігри;
- дискусії;
- аналіз життєвих ситуацій;
- вміле застосування викладачем заохочування.

Особлива роль надається вмінню учня вчитися. Що передбачає:

- 1) розуміння, що таке знання;
- 2) досягнення поставлених цілей, у роботі та суспільно корисній діяльності;
- 3) знання того, як люди оволодівають знаннями і що освоєння знань базується на увазі, сприйнятті, усвідомленні, узагальненні і запам'ятовуванні;

4) привчати себе до постійного повторення пройденого матеріалу, прагнути дізнаватися більше.

Особливу увагу викладач має приділяти оцінці навчальних досягнень учнів, підключати їх до самооцінки і самоконтролю.

На формування позитивної мотивації впливає спосіб ознайомлення учнів з оцінкою. Наприклад, вчитель не тільки констатує факт, а обов'язково хвалить учня за кожне нове досягнення у засвоєнні навчального матеріалу.

Етап завершення уроку

«Рефлексія – це природний і найважливіший компонент інтерактивного навчання. Вона може здійснюється в різних формах: як індивідуальна робота, так і робота в парах, групах, дискусія. Вона застосовується тоді, коли учні зрозуміли ідеї та поняття уроку після найважливіших інтерактивних вправ, наприкінці уроку, після закінчення певного етапу навчання» (Загурська І. С., 2010).

Завданням цього етапу уроку є систематизування засвоєного матеріалу; застосування нових знань в умовах нових пізнавальних ситуацій; прояснити зміст вивченого; об'єднати реальні результати з тими, що очікувалися; здійснити аналіз причин того, що трапилося; зробити висновки; закріпити або підкоректувати засвоєння; підготувати нову тему для обмірковування; намітити зв'язки між відомим і тим, що треба вивчити, навчитись у подальшому; скласти план наступних дій.

Потрібно створити умови для того, щоб учні могли зробити висновки, стосовно того, що дізналися, та поставили собі запитання, яке значення воно має для них, як це змінило їхні уявлення, що вже існували, й зрештою, як вони зможуть використати це у своєму подальшому житті. Вони мають також оцінити власний рівень розуміння та засвоєння навчального матеріалу і спланувати чіткі реальні кроки його подальшого опрацювання; порівняти своє сприйняття з думками, поглядами, почуттями інших та інколи скоригувати певні позиції.

На даному етапі важливим є завершення діяльності учнем з власним позитивним досвідом і виникнення позитивного ставлення до навчання у майбутньому, тобто позитивної мотивації перспективи. З метою формування такої мотивації не завжди потрібно говорити про успіхи дітей. Важливим є показ школярам їх слабкі місця, щоб сформувати в них правильне уявлення про власні можливості. Це зробить їх майбутню мотивацію дієвішою.

Підтримка педагогом всіх видів мотивації на кожному з етапів уроку передбачає внутрішній зв'язок між його частинами, надає кожному етапові психологічний зміст. Бо кожен етап уроку є специфічною мотиваційною та психологічною ситуацією. Щоб вибудувати психологічно правильну структуру уроку, вчителю потрібно професійно планувати ту частину пізнавальних завдань, що має зв'язок з мотивацією та реальним станом вміння навчатися у школярів. (Лапіна Г. О., 2011).

Від правильного вибору підходів і тактики навчання на занятті залежить повноцінний гармонійний розвиток особистості в цілому. Одним із засобів розвитку особистості учня є розвиток позитивної мотивації на уроці.

Беручи до уваги вищезазначене можемо стверджувати, що учневі на уроці потрібно бути налаштованим на успішний процес учіння, він має бути в ньому зацікавленим, розуміти, що й для чого має виконуватиме. Якщо ці мотиви не виникнуть, без мотивації пізнання не принесе позитивного результату. Для його досягнення існує використання різноманітних підходів розвитку пізнавальних мотивів, які розкриємо далі в роботі.

Тому моделювання сучасних уроків навчання грамоти відбувається поступово, кожен компонент моделі заняття поступово стандартизується, уточнюється, удосконалюється за змістом і методами, створюючи необхідні умови для співпраці та співтворчості вчителя та учня. Побудова навчання має здійснюватися шляхом гармонійного застосування традиційних та інноваційних методів, технологій, засобів та організаційних форм, щоб ефективно спрямовувати навчальний процес на формування планової грамотності, соціально-культурних можливостей.

Таким чином, мотиви – головні сили, що рухають дидактичний прогрес. Вони посідають перше місце серед факторів, що визначають його продуктивність. Вивчення і правильне використання вже діючих мотивів, формування необхідних, що спрямовують розвиток особистості та її рух, - серцевина педагогічної праці.

2.3. Сучасні або інноваційні підходи у формуванні інтересу до навчання молодших школярів в умовах НУШ

Ефективність будь-якої діяльності полягає не тільки від нахилів і знань дитини, а й від вмотивованості, тобто від прагнень самостверджуватися, досягати високого рівня. Адже чим вищий рівень мотивації чим більше чинників спонукають дитину до діяльності, тим більших результатів вона може досягти.

Увага до мотивації навчання пов'язується з тим, що для самої навчальної діяльності необхідна організація активності самого учня.

Зважаючи на сучасний рівень психологічної науки, ми не можемо просто стверджувати, що школяр не має бажання навчатися. Потрібно знайти причину, які аспекти мотивації погано сформовані, в якій ситуації він втрачає бажання вчитися, чи причина в нас, дорослих, бо ми не навчили учня організувати свою роботу, аби мотивація до учіння з'явилася.

А тому перед школою стоїть завдання – розвинути в дитині позитивну мотивацію до навчальної діяльності. Адже для того, щоби учень по-справжньому включився в процес, необхідно, щоб перед учнем ставилися не лише зрозумілі задачі, завдання, а й прийнятні, тобто були для нього значущими.

Наведемо приклади деяких підходів, які сприяють не тільки формуванню мотивації учіння, а й створюють позитивний настрій у групі

дітей. Їх мета – формування позитивної навчальної мотивації, підвищення самооцінки молодших школярів, розвиток саморегуляції, формування навичок керування психічними функціями, корекція порушених психофізичних функцій за допомогою рухової активності.

Пропоновані підходи базуються на позиціях:

- мотивуючої сили – ігрові вправи, які активізують позитивні мотиви для розвитку зацікавленості та інтересу до навчальної діяльності;
- направленості на досягнення позитивних результатів діяльності та впровадження результатів у буденному житті;
- парадоксальності – експериментування із закономірностями мотивації учіння. Ігрові вправи сприяють появі впевненості у можливості власних досягнень, відкриття в собі нових можливостей;
- створення сприятливої ситуації взаємодії у групі;
- використання результатів занять в ситуації шкільного навчання;

Розглянемо деякі із підходів.

Мотивація навчальної діяльності за допомогою прийомів роботи з текстом

“Досвід впровадження особистісно-зорієнтованого навчання засвідчив, що підготовку до групової роботи найкраще розпочинати з парної діяльності, коли учні виробляють уміння спілкуватися із самими собою, текстом, одним (слухати, ставити запитання, відповідати на запитання, дискутувати, створювати спільні проекти тощо)”, - зазначає у своїй праці канд. пед. наук Фасоля А.М.

Можливі завдання з текстом:

- ✓ оволодіти прийомами активного слухання;
- ✓ перефразувати;
- ✓ читати з позначками (+ - я це знав; ! – нова інформація);
- ✓ рефлексія читання з позначками;
- ✓ кероване читання;
- ✓ сенкан.

Мотивація навчальної діяльності на основі діяльнісного підходу до навчання

Формування ключових компетентностей можливе лише на діяльнісній основі, яка базується на виробленні у школярів здобувати та використовувати знання у самостійній діяльності, тобто бути самостійним. Якщо ми говоримо про математику, то це передбачає такі самостійні дії: аналіз, класифікування, здійснення умовиводів за аналогією, отримання наслідків з даних передумов шляхом несуперечливих роздумів тощо. З цього випливає, що без використання активних та інтерактивних підходів цього не досягнути. Адже, саме в процесі взаємонавчання досягається найвищий відсоток засвоєння знань (до 95%).

Навчальна діяльність, що здійснюється під керівництвом вчителя, самостійна навчальна діяльність проявляється в тому випадку, коли окремі етапи роботи чи сама робота цілком виконується дитиною без звернень по допомогу вчителя. Можна використовувати алгоритм дій на уроці або переважній його частині з певної теми. Учитель виступає в ролі консультанта.

Мотивація навчальної діяльності інтерактивним підходом

Формування інтересу є освітньою проблемою XXI століття, що стосується всіх сучасних педагогів. Інтерес здійснює стимуляцію волі й уваги, діти, що є зацікавленими, легше й міцніше освоюють. Посилити цей інтерес в учнів може використання інтерактивних технологій навчання. Так як інтерактивне навчання передбачає перебудову навчального процесу у постійну взаємодію всіх учасників. Це навчання, за умов якого і педагог, і учні стають рівноправними суб'єктами навчання. Інтерактивне навчання передбачає організацію роботи, що має на меті моделювати життєві ситуації, використовувати рольові ігри, спільно вирішувати проблеми на основі аналізу умов та безпосередньо ситуації. Воно має ефективно сприяти формуванню умінь і навичок, створювати атмосферу співпраці та взаємодії. За такого освітнього процесу школярі ставатимуть демократичнішими, відкритішими до спілкування, прийматимуть зваженіші рішення (Заїка В. А., 2020).

Метою використання інтерактивних методик є:

- створення «зони психологічного комфорту», запобігання зниження уваги впродовж уроку;
- уникнення зниження рівня зацікавленості до навчального матеріалу;
- подолання дискомфорту, викликаного недосконалим володінням «інструментами» інтерактивного навчання.

Розглянемо класифікацію інтерактивних технологій за формою організації навчальної діяльності:

- «* технологія кооперативного навчання;
- * технологія колективно-групового навчання;
- * технологія ситуативного навчання;
- * технології опрацювання дискусійних питань.» (О. Пометун, Л. Пироженко).

Можливі вправи для використання:

вправа «Коло ідей», робота у парах, малих групах, «Навчаючи – учусь», «Асоціації», «Мікрофон», , «Мозковий штурм», «Незавершені речення», «Ажурна пилка», дискусії, диспути, дебати, вправи «Відстрочена увага» та «Лови помилку», сенкани, інтерв'ю, «Дружня порада», «Створи символ», вернісаж ідей, рольова гра тощо.

Інтерактивне навчання не є універсальним засобом навчання. Логічним буде їх застосування як інтерактивних методів навчання. Проблемою виступає підготовка вчителя та дітей до таких видів роботи.

В основі інтерактивного навчання лежать принципи:

- * Взаємного духовного, інформаційного. При цьому навчальний процес організований так, щоб діти могли обмінюватися своїм практичним досвідом, здобутими знаннями;
- * Безпосередньої участі кожного учня занять, що зобов'язує педагога зробити кожного учня занять активним дослідником підходів і шляхів розв'язання тієї чи іншої проблеми;
- * Особистісно орієнтованого навчання.

В умовах Нової української школи виникають та розвиваються нові методи формування інтересу до навчання. Так, в практиці вчителів початкових класів на постійній основі зустрічається використання LEGO-технології.

На сьогодні конструктори LEGO є незамінним матеріалом для занять з дітьми у початковій школі. LEGO-технологія цікава тим, що об'єднує в собі елементи гри та експериментування. Кожен педагог знайшов у ній щось корисне для себе — музичні керівники вивчають ноти за допомогою конструктора, учитель фізкультури використовує цеглинки як нестандартне обладнання, практичний психолог проводить тестування та релаксаційні вправи. За допомогою LEGO діти вивчають математику, мову, знайомляться з довкіллям і навіть малюють цеглинками. І така популярність цілком обґрунтована.

По-друге, заняття з LEGO урізноманітнюють та вдосконалюють навчальний процес, роблять його цікавішим для дітей. Заняття в ігровій формі створюють неповторну атмосферу психологічного комфорту і проходять без нервового напруження, що позитивно позначається на якості засвоєння матеріалу.

У педагогіці LEGO – технологія цікава тим, що, використовуючись на інтегративних засадах, вона дозволяє забезпечити єдність виховних, розвиваючих і навчальних цілей і завдань процесу освіти школярів. LEGO – конструювання – це не тільки практична творча діяльність, але і розвиток розумових здібностей, що проявляється в інших видах діяльності: мовленнєвій, ігровій, образотворчій. Це також виховання соціально активної особистості з високим ступенем свободи мислення, розвиток самостійності, здатності дітей вирішувати будь-які завдання творчо. LEGO – технологія, безперечно, претендує називатися інтерактивною педагогічною технологією, так як стимулює пізнавальну діяльність учнів (Пашанова Т.О., 2019).

Педагог під час організації уроків з LEGO — партнер дитини, який підтримує, надихає, за потреби допомагає їй віднайти відповідь на питання. Він мотивує дитину бути самостійною, спонукає до дій у різні засоби, зокрема

власним прикладом, адже дитина вчиться наслідувати дорослого. Упродовж усього уроку вчитель знаходиться поруч з дитиною, ставить їй запитання, цікавиться успіхами, звертає увагу на розв'язання певних задач. Так відбувається взаємодія дорослого з дитиною, створюється довірлива атмосфера, яка сприяє розв'язанню проблемних завдань, формуванню вміння слухати і чути дорослих та однолітків, розвитку мовлення, уміння висловлювати свої думки та з повагою ставитися до думок оточуючих.

Приклади застосування LEGO-технології

1. Розвиток мовлення

Матеріали: цеглинки LEGO DUPLO різних кольорів та форм у достатній кількості, кольорові зображення овочів, аркуші паперу формату А4 коричневого чи зеленого кольору.

Лексична тема «Овочі».

Вправа 1

Цеглинки розкладають у довільному порядку та вільному доступі перед дітьми.

Запитання та завдання дітям:

- Які овочі ви знаєте?
- Знайдіть цеглинку, схожу на огірок (помідор, моркву...).
- Які ще овочі можуть бути такого само кольору, як помаранчева цеглинка?
- Цеглинки яких кольорів у вас залишились? Чи існують овочі білого кольору? Які? А коричневого?
- Чи існують овочі блакитного кольору? А що буває блакитним?

Вправа 2

Педагог пропонує дітям: «Посадімо з вами город. Візьмемо грядку (аркуш паперу) та посередині посадимо помаранчеву моркву. Вгорі над морквою посадимо огірочки. Якого вони кольору? А який червоний овоч ми можемо посадити внизу грядки? Місце для біленького часнику та коричневої картоплі ви можете обрати самі. Де ви посадили часник? А картоплю?» (Педагог промовляє та показує порядок розташування цеглинок відповідного кольору.)

Вправа 3

Завдання для роботи в парах: оберіть цеглинки однакового кольору. На які овочі вони схожі кольором? Чому ви обрали саме такий колір?

Вправа 4. Гра «Яка цеглинка зникла?»

Педагог запитує: «Що ми можемо приготувати з овочів? Я хотіла приготувати борщ та салат, але якихось овочів бракує!» Педагог виставляє цеглинки та промовляє: червоні помідори, помаранчева морква, зелений огірок, білий часничок та коричнева картопля. Діти заплющують очі, педагог ховає одну з цеглинок, діти відгадують, якої саме цеглинки-овоча бракує.

Вправа 5

Щоб зібрати цеглинки після завершення заняття можна запропонувати дітям привезти всі овочі до овочесховища (коробки, у якій зберігається конструктор).

2. Навчання грамоти

Завдання

1. Визнач та покажи за допомогою цеглинок кількість звуків у слові.
2. Визнач та покажи за допомогою цеглинок кількість складів у слові.
3. Візьми стільки цеглинок, скільки складів у слові.
4. Визнач та покажи за допомогою цеглинок кількість слів у реченні.
5. Якщо почуєш звук [р], то підійми червону цеглинку, а звук [л] — зелену.
6. Виклади з цеглинок літеру...

3. Вправи для розвитку орієнтування у просторі

1. Постав цеглинку на праву (ліву) руку, підними цеглинку догори.
2. Поклади цеглинку посередині аркуша; праворуч; ліворуч; угорі; внизу аркуша. (*Цю вправу можна обіграти: розташування цеглинок пов'язати із садінням городу, розташуванням зірок у небі, слідами тварин, будь-чим, що зацікавить дитину.*)

3. Створи із цеглинок картину на аркуші.

4. Побудуй будиночок для тваринок.

Педагог пропонує дитині взяти базову пластину для LEGO (наприклад, 8 × 8).

Інструкція. Ліворуч по краю пластини постав два прямокутники зеленого кольору, праворуч — два прямокутники синього кольору, позаду — два квадрати жовтого кольору. Зверху постав таку само пластину. На першому поверсі житиме мишка. На другому поверсі — лисичка.

4. Формування фонематичного сприйняття

1. «Повтори ритм». Відстукування ритму цеглинками.

2. Вправа для дихання «Повітряні перегони». За допомогою дихання перемістити цеглинку з одного кінця столу до іншого (можна виконувати цю вправу на швидкість).

У процесі вивчення спеціального предмета найефективнішими є ділові ігри, які ми використовуємо для дослідницьких та виховних цілей практичної діяльності на виробництві. Підґрунтям ділової гри є теоретичний матеріал. Ділова гра дозволяє практично відобразити різні ситуації. Ігри поєднують знання та навички, щоб перетворити знання з передумов у дії в дію.

Виділяють такі чинники, що впливають на якість і результати гри:

- * вдалий вибір тем, актуальності та можливості обговорення;
- * відбір учасників гри, об'єднання їх у підгрупи, відділи, посади з урахуванням знань школярів та мікроклімату в групі;
- * чітка розробка завдань;
- * глибинне вивчення учнями матеріалу, розгляд можливих варіантів;
- * аналіз гри , її оцінка, анкетування учнів;
- * напрацювання «запасних» ситуацій ;
- * гра може вважатися діловою лише за умови чітко розробленої виробничої моделі об'єкта чи процесу;
- * система пізнавальних та ігрових мотивів;
- * ігрова модель професійної діяльності учнів.

У ділових іграх необхідно діяти за двома шляхами: ігровими та навчальними. Для засвоєння матеріалу найкраще підходять спеціально розроблені ділові ігри.

Дана гра складається з трьох етапів: підготовчого, ігрового і заключного. Перший етап передбачає підготовку учнів до гри, здійснення розподілу ролей. Діти повинні підготувати атрибути гри, вивчити необхідні нормативні документи, літературні джерела, можливі варіанти завдань.

Другий етап – безпосередньо гра. Учитель не втручається в її хід, а його мета — розмістити завдання, додаткову інформацію, стежити за дотриманням розкладу та керувати грою для розвитку в учнів аналізу конкретних виробничих ситуацій і проблем. Гра відбудеться, коли є взаємодіючі персонажі, проблеми, правила гри, результати гри.

Третій етап передбачає обговорення результатів гри. Дається оцінка діяльності всіх учасників: за що і як його заохочують, і навпаки .

Впродовж гри школярі реалізують систему умінь:

- * у цьому випадку виділення предмета, мети, засобів та результатів дій;
- * бачення загальної ситуації, здатність аналізувати деталі навколишнього предмета;
- * проведення оцінювання та аналізу результатів діяльності;
- * здійснювати дії, спрямовані на вирішення конкретних виробничих задач;
- * постановка завдання;
- * прийняття власних рішень.

Слід зазначити, що перед проведенням ділових ігор, школярі повинні поглибити своє розуміння технологічних процесів.

Характеристика ролі вчителя в ділових іграх:

- * Підвищення особистої активності та професійних можливостей;
- * Педагоги повинні бачити чіткі міжпредметні зв'язки;
- * Звести роль викладачів до ролі арбітрів;
- *Зміна форми стосунків «учитель-учень», і вчитель стає старшим колегою.

На завершення під час проведення ділової гри учні засвоюють:

- * вміння самостійно планувати свою діяльність;
- * навички самоорганізації;

- * вміння прислуховуватися думки іншого і надавати допомогу один одному з метою досягнення поставленої мети;
- * вміння домовитися про розподіл ролей;
- * цілеспрямованість.

Успіх ігрової діяльності залежить від психосоціальних якостей і знань учнів, а також професійних здібностей керівників ігор.

Закон ринку дуже очевидний у сфері освіти, і кожна школа постійно вдосконалює свої стилі та методи роботи, прагнучи зберегти свій рівень конкурентоспроможності. Що визначає цей рівень? Факторів багато, але найголовнішим є конкурентоспроможність випускників. Суттєві переваги для випускників, щоб знайти своє місце після закінчення навчання, включають:

- * Уміння застосовувати теоретичні знання у практичній діяльності;
- * Високий ступінь самосвідомості та відповідальності;
- * Здатність приймати самостійні рішення;
- * Вміння працювати в команді.

Проектний підхід передбачає вирішення конкретних проблем, взятих з реального життя. Це призводить до використання різних інструментів (технологій, форм) для засвоєння та поєднання знань у галузях науки, техніки та творчості.

Систему освітніх проектів розробили американський педагог Дж. Дьюї та його послідовник В. Кілпатрік у 1920-х роках. Цей метод завжди орієнтований на самостійні дії учнів: індивідуальних, парних, групових, ці дії здійснюються в проміжок часу, визначений вчителем. Це означає, що учні мають набір навчально-пізнавальних умінь. Як методика навчання метод проектів — це сукупність послідовного пошуку, проблемного методу, творчого за своїм змістом (Бодько Л., 2013).

Метод проектів навчає вмінню: «проекувати у великому і малому, вибрати найоптимальніші й водночас конкурентоздатні варіанти розвитку» (Бодько Л., 2013).

Мета творчих проектів це:

-Сприяти формуванню в учнів кмітливості, спеціальних і загальнокультурних знань і вмінь;

-Сприяти розвитку ініціативи та здібностей до співпраці;

-Сприяти розвитку логічного мислення;

-Навчитися вбачати проблеми та вміти їх розв'язувати;

-Вміння школяра отримувати та використовувати інформацію;

-Виховувати самостійне планування, самоосвіту та соціальні навички.

Основною вимогою цієї технології є конкурентоспроможний «відчутний» результат діяльності: звіти в супутніх сервісах, видання щорічників (газет), серії заходів, доповідей тощо.

Для набуття цих якостей молоді люди повинні мати можливість розвивати самостійність, здобувати знання та професіоналізм протягом усього періоду навчання, а також здатність добре поводитися в суспільстві.

Сьогодні потрібно припинити вдосконалювати методи наслідування, що викликають інтелектуальне та фізичне перевантаження школярів, а знаходити нові й ефективніші методи навчання та пізнавальної діяльності учнів, які відповідають суспільному замовленню та потребам.

Висновки до другого розділу

Нова українська школа має відігравати важливу роль, допомагаючи молодим людям стати поінформованими, активними, самостійними і творчими особистостями, здатними адаптуватися до стрімких змін у світі. Формування такої особистості вимагає нових підходів до навчання. Тому оновлення форм організації освітнього процесу в НУШ визначено одним із пріоритетних напрямів у розвитку освіти для формування.

На основі критеріїв формування інтересів у науковій літературі були виділені три рівні їх сформованості у молодших школярів: низький, середній і високий.

Результати дослідження рівня сформованості інтересу молодших школярів показали, що в більшості учнів переважає середній рівень. Це означає, що є необхідність в удосконаленні роботи самого вчителя, підвищенні його майстерності. Окрім того, важливим фактором впливу є показник дошкільної підготовки першокласника.

Урок як єдина система, завдяки якій реалізується навчання, виховання й розвиток, є багатогранним і різноплановим. Підтримка вчителями різних видів мотивації на окремих етапах навчальної діяльності сприяє внутрішньому зв'язку між різними частинами, роблячи кожен етап насиченим психологічним змістом. Адже кожен етап уроку — є специфічною за мотиваційним змістом психологічною ситуацією.

Побудова режиму навчання має здійснюватися шляхом узгодженого застосування традиційних та інноваційних методів, прийомів, засобів, організаційних форм для формування здібностей та пробудження інтересу учнів молодших класів.

Навчальна робота має провідне значення у задоволенні та розвитку інтересів учнів, тому важливим напрямом є формування пізнавального інтересу в навчальному процесі.

Враховуючи вікові особливості дітей молодшого шкільного віку, важливо використовувати доступний і цікавий навчальний матеріал – казки, мультфільми, вірші, ігри, ребуси, загадки, кросворди, прислів'я, приказки, пісні тощо.

Для забезпечення мотивації учіння на уроках учителям слід застосовувати різного виду завдання – проблемного і творчого характеру, завдання різного рівня складності та такі, що навчають різних способів пізнання, практичні справи тощо

ВИСНОВКИ

Здійснене відповідно до поставлених завдань дослідження дозволило зробити наступні висновки.

1. Дослідження проблеми пізнавального інтересу в педагогічній науці завжди відрізнялося безперервною цінністю і продовжує залишатися одним із найважливіших напрямків наукових пошуків сучасної теорії та практики виховання. Інтерес, будучи стартовим утворенням, початком психологічного стержня особистості, повністю визначаючи соціальне становлення людини, разом з тим є принциповою основою для побудови процесу виховання, практики формування людей.

Формування інтересу – необхідна умова шкільного навчання. Активна навчальна діяльність учнів досягається шляхом використання різних підходів і технологій. Вони стають джерелом активності учнів тоді, коли здійснюється постійне поєднання невідомого та відомого матеріалу, його зв'язок із життєвим досвідом учнів, їхніми потребами.

Найважливішими показниками активізації інтересу є те, наскільки швидко дитина включається у пізнавальну діяльність, рівень стійкості до неї і наполегливість у досягненні результату роботи.

2. В навчанні особливо фігурує саме пізнавальний інтерес. У вужчому, відносно шкільного процесу сенсі: «Навчання – це спрямованість особистості дитини на оволодіння всією сукупністю знань, які викладаються в школі» (Малихіна О.В., 2002).

Пізнавальний інтерес характеризується поступальним рухом, переходом від явища до сутності, динамічністю, встановленням глибинних зв'язків, оволодінням закономірностями. Ці ознаки прояву інтересу формуються та виявляються поступово.

Позитивне ставлення до навчання формується в залежності від різних умов, перш за все, від знання педагогом готовності дошкільника до учбової

діяльності як до важливої праці, що вимагає наполегливості та відповідальності; від володіння вчителем знаннями про відношення дітей до школи і знань, навчальних дисциплін та динаміку його змін впродовж тривалого періоду, від організації освітнього процесу, а саме - використання можливостей дітей до засвоєння матеріалу.

У дослідженні представлені різноманітні методи та прийоми формування інтересу в залежності від етапів уроку, на яких їх потрібно використовувати для позитивних результатів.

У роботі було висвітлено особливості та вплив використання інтерактивних та інноваційних технологій у процесі навчання молодших школярів, а саме:

- ✓ розвиток інтересів дітей буде результативним в разі систематичного й цілеспрямованого використання таких методів;
- ✓ такі форми навчання мають як індивідуальний вплив на учня так і їх вплив на всю групу учнів;
- ✓ при використанні інноваційних та інтерактивних методів навчання на уроках учні розвивають навички толерантного спілкування та взаємодії, формування цілісно-орієнтовної єдності, вміння доводити свою думку, знаходити інше вирішення проблеми;
- ✓ система інтерактивних методів дає можливість реалізувати діяльнісний, проблемний, диференційований, індивідуальний, структурно-системний підходи до формування пізнавальних інтересів дітей.
- ✓ інтерактивні методи та прийоми дають учням можливості проявити ініціативу, самостійність, максимально використати свої здібності.

3. Результати опитування 12 учнів 1-го класу Суховерхівського ЗЗСО І-ІІ ступенів продемонстрували, що значна частина досліджуваних умовно володіють середнім рівнем сформованості пізнавального інтересу.

Проведення спостережень за класним колективом дали можливість встановити взаємозалежність між рівнем інтересу і дошкільною підготовкою, між майстерністю вчителя, який різними прийомами, засобами та методами

викликає зацікавленість, стимулює учнів навчатися, між самим старанням, відповідальністю школярів до учіння.

Мотиваційний компонент освітнього процесу має неабияку роль у формуванні особистості, бо без неї не має місце ефективне здобуття знань та розвиток здатності і необхідності в самовдосконаленні, саморозвитку, самоосвіті. Якраз у віці 6-7 років формується фундамент для подальшого навчання дитини і часто від бажання вчитися у початковій школі залежить і бажання до навчання у середній та старшій школі. Тому вже на початку навчання в початковій школі необхідно виявляти причини небажання деяких школярів вчитися та з'ясувати, які сторони мотиваційної сфери у них не сформовані. За ставленням до навчання необхідно бачити складну будову мотиваційної сфери учня.

4. Використання педагогом спеціально підібраних методів, засобів й технологій, які спрямовані на активізацію діяльності учнів впродовж уроків, буде позитивно впливати на рівень інтересу молодших школярів. До них можна віднести інтерактивні методи: «Ажурна пилка», «Своя опора», «Мікрофон», метод «Прес», «Акваріум», «Дружня порада», «Коло ідей», «Асоціація», вправи «Відстрочена увага», «Навчаючи – навчаюсь», «Мозковий штурм», «Незавершені речення», , «Лови помилку», «Створи символ». Окрім того, формуванню інтересу до навчання сприяє використання: LEGO-технології, методу проєктів, проблемного навчання, ділова гра та ін.

Кваліфікаційна робота не вичерпує усі аспекти цієї проблеми. Дослідження потребує питання оптимального дозування інноваційного навчання та традиційної системи освіти для успішної мотивації учнів, а також питання підготовки вчителя до застосування інноваційних та інтерактивних технологій навчання на уроках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабаян, Ю. О., & Матенко, Ю. О. (2014). Формування мотиваційної сфери у молодших школярів. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О Сухомлинського. Серія: Психологічні науки, (12), С. 22-25.
2. Баранова, А. (2013). Формування інтересу школярів до навчання у вітчизняній педагогічній науці початку ХХ століття. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи, (45), С. 193-201.
3. Бібік, Н. М. (2012). Пізнавальний інтерес у педагогічних системах В.О Сухомлинського й О. А Захаренка. В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів, 486 с.
4. Бібік Н. М. (2011). Пізнавальний інтерес як умова суб'єктності навчання молодших школярів. Педагогічний дискурс, (10), С. 53-56.
5. Біляєва, Н. В. (2010). Розвиток позитивного ставлення до навчання в учнів початкових класів. М. П. Драгоманова–К, 21 с.
6. Бланк Т. В. (2009) Формування позитивної мотивації як фактору успіху навчальної діяльності молодших школярів, Початкове навчання та виховання, № 16–18, сс. 2–9.
7. Блехер В. Н. (2005) Дидактичні ігри та цікаві вправи в першому класі, М: Просвещение, 184 с.
8. Богус М. Б. (2010) Взаимосвязь и взаимообусловленность умственных способностей и мотивов учащихся, Начальная школа, № 4, сс. 6–8.
9. Большакова І. Майбутні першокласники. Формування мотивації навчання, Початкова освіта.2011, № 48, сс. 13–16.
10. Большакова І. (2015) Формування мотивації до навчання, Початкова освіта, № 6, сс. 21–32.
11. Бодько, Л. (2013). Метод проектів як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання. Початкова школа, 10, С. 1-4.

- 12.Буцкіна, С. В. (2000). Проблема формування мотиваційної готовності дітей до навчання в школі. Вісник наукових досліджень, (2), С. 69-72.
- 13.Варченко Н. (2013) Розвиток мотивації молодших школярів, Англійська мова та література, № 16–18. – сс. 2–5.
- 14.Вашуленко М. С. (2012) Навчання грамоти в 1 кл.: Посіб. для вчителя. К.: Видавничий дім «Освіта», 128 с.
- 15.Вашуленко О.В. (2016) Навчання грамоти: моделюємо урок на засадах компетентнісного підходу. Учитель початкової школи, № 10. С. 8-10.
- 16.Волошина В.& Лохвицька Л. (2003) До школи зі стійкими пізнавальними інтересами, Початкова школа, № 4, С. 5 – 7.
- 17.Войлакова, І. І. (2020) Засоби формування пізнавального інтересу в учнів початкової школи, кваліфікаційна робота; Херсонський державний університет, Педагогічний факультет, Кафедра теорії та методики дошкільної та початкової освіти. Херсон : ХДУ, 53 с.
- 18.Воронка М. (2008) Мотивація навчальної діяльності як засіб підвищення якості знань учнів, Початкова школа, № 5, – сс. 28–31.
- 19.Воронова Н. (2007) Мотивація як фактор успіху навчальної діяльності молодших школярів, Початкова школа., №3, сс. 5–6.
- 20.Гавриш Р. М. (2010) Розвиток пізнавального інтересу як засіб формування особистості молодшого школяра. Розкажіть онуку, № 10, С.6–13.
- 21.Гнатюк О. В. (2020) Шляхи формування мотивації до навчання в учнів сучасної початкової школи.
- 22.Головань Т. (2004) Пізнавальний інтерес як чинник підвищення ефективності процесу навчання, Рідна школа, № 6, С. 15–17.
- 23.Гончаренко, С. В., & Заступ, Н. А. (2020). Мотивація до навчання як запорука ефективного навчального процесу. Актуальні проблеми освіти і науки: досвід та сучасні технології, С. 166-168.
- 24.Давидович, Т. (2013). Формування пізнавального інтересу молодших школярів на уроках розвитку зв'язного мовлення.

25. Демченко Я. М. (2015) Засоби формування мотивації навчання молодших школярів, Педагогіка та психологія, Харків: Щедра садиба плюс, сс. 14–24.
26. Дмитрук І.В. (2001) Стимулюючі методи розвитку пізнавальної активності і мислення учнів. Педагогічний пошук, №4, С.24-26.
27. Доценко С. О. (2013) Роль навчального предмета "Еврика" у вирішенні завдань освіти здібних та обдарованих учнів початкової школи, Рідна школа, № 10, сс.54–59.
28. Дуднік Ю. С., & Левчук Н. В. (2018). Формування пізнавальних інтересів молодших школярів.
29. Дусавицкий А.К. (2003) Формула інтереса. М.: Педагогіка, 128 с.
30. Жига, І. (2016). Дидактична гра як засіб активізації навчання грамоти першокласників. Науковий вісник, №40, С.105-107.
31. Загурська І. С. (2010) Розвиток самооцінки здібностей у молодшому шкільному віці, Практична психологія та соціальна робота, № 6, сс.14–21.
32. Заїка В. А. (2020). Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів засобами інтерактивних технологій.
33. Ібряшкіна Н. (2007) Формування у дитини емоційно-позитивного ставлення до шкільного навчання, Початкова освіта, №42.
34. Ібряшкіна Н. (2017) Формування позитивної мотивації. Умови успішного навчання молодшого школяра, Початкова освіта, №12, сс. 11–15.
35. Ілляш, С. (2012). Педагогічні умови формування пізнавального інтересу до навчання в учнів початкових класів. Молодь і ринок, (6), С. 81-84.
36. Карук, І. В. (2017). Наступність у використанні проблемного методу навчання як один із засобів активізації пізнавального інтересу дошкільників та молодших школярів.
37. Кириленко В. (2007) Використання методик для діагностики мотивації учіння молодших школярів, Початкова школа, №11, сс. 40–45.
38. Кікоть, О. (2015) Мотивація пізнавальної діяльності молодших школярів, Початкова освіта, № 20, С. 9–19.

- 39.Кільдій Т. (2018) Творча робота вчителя як засіб розвитку мотивації до пізнання навколишнього світу у молодших школярів, Початкова школа, № 1, сс. 44–46.
- 40.Кормишев М. В. (2012) Методичне забезпечення дослідження мотивації учіння молодших школярів, Вісник ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, Психологія : психологія, вип. 42, ч. 1, сс. 97–107.
- 41.Кормишев М. В. (2014) Особливості розвитку мотивації учіння молодших школярів у закладах інтернатного типу, (дис. канд.псих. наук), 174 с.
- 42.Кравчук, Л. В. (2012). Розвиток пізнавальної активності молодших школярів. Сучасна школа України, (2), 10-15.
- 43.Курилка Д. А. (2014) Розвиток дослідницької активності старших дошкільників у процесі експериментування, дипломна робота ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, ф-т заоч. навч., Харків, 121 с.
- 44.Кулик О. (2005) Організація процесу пізнання та активізація мислення першокласників через навчання грамоти, №9, С.27-29.
- 45.Лавренчук Г. (2015) Перші дні дитини в школі, Початкове навчання та виховання, № 16–18, сс. 15–42.
- 46.Лапіна Г. О. (2011) Формування мотивації навчання молодших школярів, Початкове навчання та виховання, № 25, сс. 2–25.
- 47.Лемак М. (2012) Готовність дітей 6–7 річного віку до навчання в школі, Психологічні аспекти, Психолог, № 24, сс. 29–34.
- 48.Малихіна О. В. (2002) Мотивація учіння молодших школярів, Київ, Навч. книга, 303 с.
- 49.Мариніна, І. В., & Гудовсек, О. А. (2016). Особливості мотивації навчання молодших школярів. Актуальні проблеми педагогіки вищої школи в контексті підготовки педагогів початкової ланки освіти, С.193-195.
- 50.Мирончук, В. А., & Танська, В. В. (2021). Інтегровані уроки навчання грамоти в Новій українській школі. Пріоритети розвитку початкової освіти в контексті становлення Нової української школи. Житомир: ФО-П «Н. М. Левковець», С.19-23.

- 51.Оніщук, А. (2020). Засади формування пізнавального інтересу учнів першого класу в процесі навчання грамоти, С. 238-241.
- 52.Парфілова, С. Л., & Лисенко, О. С. (2014). Психолого-педагогічні підходи до проблеми навчальної мотивації молодших школярів. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, (9), С. 154-161.
- 53.Панюшкіна, О. (2012) Молодші школярі з порушенням психологічного розвитку. Формування навчальної мотивації, Психолог, № 19, С. 18–22.
- 54.Пашанова, Т. О. (2019). Компетентнісний потенціал використання LEGO-конструювання в освітньому процесі початкової школи. Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників, 102 с.
- 55.Пашко, Н. (2019). Формування пізнавального інтересу молодших школярів у процесі навчання як психолого-педагогічна проблема. Редакційна колегія, 214 с.
- 56.Погрібна А. О. Вплив шкільної тривожності на мотивацію досягнення успіху в молодшому шкільному віці. URL :<http://intkonf.org/pogribna-ao-vpliv-shkilnoyi-trivozhnosti-na-motivatsiyuosyagnennyauspihu-v-molodshomu-shkilnomu-vitsi/>
- 57.Прохоренко Л. (2013) Психологічні особливості вольового акту як одного з механізмів саморегуляції навчальної діяльності молодших школярів із ЗПР. Дефектологія, № 2, С. 27–31.
- 58.Рубінштейн С. Л. (1973) Проблемы общей психологии. Москва: Педагогика, 423 с.
- 59.Рубінштейн С. Л. (2007) Основы общей психологии. СПб: Питер, 713 с.
- 60.Савченко О. Я. (1982) Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. К.: Радянська школа, 175 с.
- 61.Савченко О. Я. (2011) Сучасний урок: суб'єктність навчання і варіативність структури. Початкова школа, № 9, С. 11–15.
- 62.Савченко О.Я. (2012) Дидактика початкової освіти: підручн. К.: Грамота, С. 504.

- 63.Савчин М. В. & Василенко Л. П. (2005) Вікова психологія: Навчальний посібник . К.: Академвидав, 360 с.
- 64.Сільвейстр, А. М., & Коломієць, К. О. (2019). Особливості розвитку пізнавального інтересу молодших школярів.
- 65.Стельмах, К. (2009) Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів на уроках української мови. секція 1. педагогіка творчості: філософський, психологічний контекст, 356.
- 66.Суржан, Н. В. (2011). Формування в першокласників стійкого інтересу до уроків письма. Теорія та методика навчання та виховання, (29), С.179-185.
- 67.Сухомлинський В. О. (1977) Інтерес до учіння – важливий стимул навчальної діяльності учнів. Вибрані твори: В 5-ти т- К: Рад. Школа, Т. 5, с. 7 – 16.
- 68.Танасюк, В. О. (2018). Пізнавальний інтерес як найцінніший мотив навчальної діяльності молодших школярів на уроках рідної мови, С.245-248.
- 69.Толок С. (2006) Формування мотивації навчальної діяльності молодших школярів на свідоме ставлення до свого фізичного розвитку, Фізичне виховання в школі, № 1, С.18–20.
- 70.Харишин О. (2001) Розвиток пізнавальних інтересів учнів. Активізація розумової діяльності, Початкова освіта.
- 71.Химинець В. В. (2012) Інновації в початковій школі. Тернопіль : Мандрівець, 312 с.
- 72.Хоменко Є. Л. (2013) Криза у взаємодії молодшого школяра з учителем як необхідний етап розвитку їх стосунків, Кризи життєвого простору особистості, сім'ї та соціальних інституцій. Полтава: ПНПУ ім.В. Г. Короленка, С. 215–222.
- 73.Хребтова Н. Р. (2011) Мотиваційний компонент у змісті підручників для початкової школи [Автореф. дис. канд. пед. наук :Ін-т пед. НАПН України], Київ, 20 с.

- 74.Цєпова, І. В. (2008). Готуємось до уроків навчання грамоти (письмо). 1 клас. В-во «Ранок», 160 с.
- 75.Черногод Є. (2013) Школа майбутнього першокласника, Психолог. № 17, С. 46–48.
- 76.Шукалова, О. (2009). Шляхи та засоби формування пізнавального інтересу молодших школярів.
- 77.Щукина Г. И. (1971) Проблема познавательного интереса в педагогике, Педагогика, 351 с.
- 78.Щукина Г.И. (1979) Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе, М.: Просвещение, 160 с .
- 79.Щукина Г.И. (1984) Актуальные вопросы формирования интереса в обучении, М., 192 с.
- 80.Юдіна Н. О. (2003) Розвиток мотивації навчання молодших школярів у процесі вивчення інтегрованих курсів. [Автореф. дис. канд. психол. наук, Центр. ін-т післядиплом. пед. осв. АПН України], Київ, 2003, 20 с.

**Методики дослідження рівня сформованості інтересу до навчання
молодших школярів**

Анкета для молодших школярів

"Визначення шкільної мотивації учнів початкових класів"

Любий друже! Перед тобою запитання. Біля кожного з них – три варіанти відповідей. Запитання стосуються твого ставлення до навчання у школі. Уважно прочитай кожне запитання і виріши, чи ти можеш віднести його до себе, чи правильно описує воно тебе, твою поведінку, якості, риси. Підкресли твердження яке ти вважаєш за потрібне. Не думай над відповіддю довго. Не можна давати одразу декілька відповідей на одне запитання (тобто не можна підкреслювати одразу два варіанти відповідей). Не пропускай речення, відповідай на усі підряд.

1. Тобі подобається в школі чи не дуже?

А) Не дуже

Б) Подобається

В) Не подобається

2. Вранці, коли ти прокидаєшся, ти завжди з радістю йдеш до школи або тобі часто хочеться залишитися вдома?

А) Частіше хочеться залишитися вдома

Б) Буває по-різному

В) Йду з радістю

3. Якби вчитель сказав, що завтра в школу необов'язково приходити всім учням, які бажають можна залишитися вдома, ти пішов би до школи чи був би дома?

А) Не знаю

Б) Був би дома

В) Пішов би до школи.

4. Тобі подобається, коли скасовують які-небудь уроки?

А) Не подобається

Б) Буває по-різному

В) Подобається

5. Ти хотів би, щоб тобі не задавали уроків?

А) Хотів би

Б) Не хотів би

В) Не знаю

6. Ти хотів би, щоб у школі відмінили перші уроки?

А) Не знаю

Б) Не хотів би

В) Хотів би

7. Ти часто розповідаєш батькам про школу?

А) Часто

Б) Рідко

В) Не розповідаю

8. Ти хотів би, щоб у тебе був менш суворий вчитель?

А) Точно не знаю

Б) Хотів би

В) Не хотів би

9. У тебе в класі багато друзів?

А) Мало

Б) Багато

В) Ні

Тобі подобається працювати на уроках разом з однокласниками?

- А) Подобається
- Б) Не дуже
- В) Не подобається

Дякую за допомогу!

Карта інтересів молодших школярів

Любий друже! Перед тобою бланк питань, у правому верхньому кутку аркуша відповідей запишіть свої ім'я і прізвище та клас. Відповіді на питання поміщайте в клітинках під номерами яким відповідає питання. Наприклад: відповідь на перше питання поміщайте в клітинці під номером 1, відповідь на друге питання в клітинці під номером 2 і так далі. Всього 35 питань. Якщо те, про що говориться, вам не подобається, ставте знак «-», якщо подобається – «+», якщо дуже подобається, ставте «+ +».

Питання:

1. Чи подобається вирішувати логічні завдання і завдання на кмітливість.
2. Чи подобається слухати або читати самостійно казки, розповіді, повісті.
3. Чи подобається співати, грати на музичних інструментах. 4. Чи подобається займатися фізкультурою.
5. Чи подобається разом з іншими дітьми грати в різні колективні ігри.
6. Чи подобається слухати або читати розповіді про природу
7. Чи подобається робити що-небудь на кухні (мити посуд, допомагати готувати їжу).
8. Чи подобається грати з технічним конструктором.
9. Чи подобається вивчати іноземну мову, цікавитися і користуватися новими незнайомими словами.
10. Чи подобається самостійно малювати.
11. Чи подобається грати в спортивні, рухливі ігри.
12. Чи подобається керувати іграми.
13. Чи подобається ходити в ліс, на поле, спостерігати за рослинами, тваринами.
14. Чи подобається ходити в магазин за продуктами.

15. Чи подобається слухати або читати книги про техніку (машини космічні кораблі).

16. Чи подобається грати в ігри з відгадуванням слів (назв міст, тварин).

17. Чи подобається самотійно вигадувати історії, казки, розповіді. 18. Чи подобається дотримуватися режиму дня, робити зарядку вранці. 19. Чи подобається розмовляти з новими незнайомими людьми. 64 20. Чи подобається доглядати акваріум, рослини, домашніх тварин (кішку, собаку та ін.), птиць, допомагати їм, лікувати їх. 21. Чи подобається прибирати за собою книги, зошити, іграшки. 22. Чи подобається конструювати, малювати проекти літаків, кораблів.

23. Чи подобається знайомитися з історією (відвідувати історичні музеї).

24. Чи подобається самотійно без спонуки дорослих займатися різними видами художньої творчості.

25. Чи подобається читати або слухати книги про спорт, дивитися спортивні телепередачі.

26. Чи подобається пояснювати щось іншим дітям або дорослим людям (переконувати, сперечатися, доводити свою думку). 27. Чи подобається доглядати домашні рослини. 28. Чи подобається допомагати дорослим робити прибирання в квартирі (витирати пил, підмітати підлогу і т.д.). 29. Чи подобається рахувати самотійно, займатися математикою в школі.

30. Чи подобається знайомитися з суспільними явищами і міжнародними подіями.

31. Чи подобається брати участь в постановці спектаклів.

32. Чи подобається займатися спортом в секціях і гуртках.

33. Чи подобається допомагати іншим людям.

34. Чи подобається працювати в саду, на городі, вирощувати рослини.

35. Чи подобається допомагати і самотійно шити, вишивати, прати.

Аркуш відповідей

Прізвище, ім'я _____

Клас _____

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	32	33	34	35

Дякую за допомогу!

Додаток Б

Мета I фази

(актуалізація або виклик)

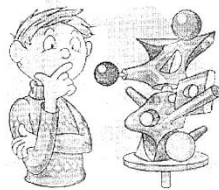

- Оживити в пам'яті учнів наявні знання.
- Оцінити рівень знань учнів.
- Визначити мету навчання.
- Зосередити увагу учнів на темі.
- Представити контекст для розуміння нового матеріалу.

! Методи і прийоми: ЗХД, «семантична карта», «дерево передбачень», «кластер», «кошик ідей», «мозковий штурм»

Мета II фази (осмислення)

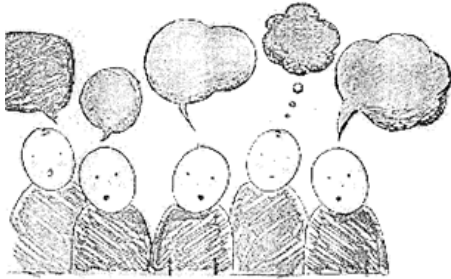

- Порівняти очікування учнів з тим, що вивчається.
- Виявити основні моменти.
- Зробити узагальнення і висновки.
- Поєднати зміст матеріалу з особистим досвідом учнів.
- Поставити проблемне питання.

! Методи і прийоми: «фішбоун (рибний скелет)», «читання (узагальнення) в парах», «спрямоване читання», «подвійний щоденник», «взаємне навчання», «діаграми Венна», «інсерт», «кубування», «ромашка Блума», «шість капелюшків мислення».

Мета III фази (рефлексія)

- Узагальнити основні ідеї.
- Обмінятися думками.
- Виявити особисте ставлення.
- Перевірити ці ідеї на практиці.
- Оцінити процес навчання.
- Поставити додаткові запитання.

! Методи і прийоми: «Павутинка дискусії», «ЗХД «есе», «сенкан», «дискусійні карти», «кластер», «бортовий журнал», «тонкі» і «товсті» питання»

Додаток В

Ігри та вправи для підвищення мотивації учіння у молодших школярів

«МОЄ ІМ'Я»

Учні стають у коло та кидаючи один одному м'яч, називають власне ім'я. після цього їм пропонують оформити власні бейджі.

«МІЙ СУСІД»

Пропонується на розданих паперових заготовках у вигляді парт написати побажання успішно навчатися своєму сусідові по парті.

«Я ВИКОНУЮ ДОМАШНІ ЗАВДАННЯ»

Учні розповідають, як вони виконують домашні завдання: з яких предметів починають, хто допомагає у підготовці уроків, використовують чернетку и одразу пишуть у чистовик, чи перевіряють домашнє завдання дорослі і т.ін. потім пропонується скласти збірку порад щодо виконання домашнього завдання.

«ДЕРЕВО ОЧІКУВАНЬ»

З ватману виготовляється дерево очікувань. На занятті учні вирізають з паперу листочки, на яких пишуть свої очікування від навчання у цьому навчальному році, і прикріплюють їх на дерево очікувань. Вчитель наприкінці навчального року разом з учнями має підбити підсумки очікувань.

«ДОЛОНЯ»

Пропонується на аркуші паперу обвести свою долоню фломастером. Потім на малюнку на кожному пальчику, починаючи з великого, написати вислови – позитивні характеристики самого себе.

«ПРИЄМНІ СПОГАДИ»

Кожен учасник має пригадати ситуацію, бажано шкільну, в якій він був задоволений собою, пишався своїми діями та досягненнями. Слід з'ясувати, що саме викликало задоволення, які позитивні відчуття учень пам'ятає. Для початку вчитель наводить приклад. Учні 3 – 4 класів можуть виконати вправу спершу письмово, потім зачитати.

«ВЧОРА І СЬОГОДНІ»

Учням пропонується пригадати, чого вони досягли за вчорашній день та порівнюють результати свого розвитку «вчора та сьогодні». Описують свою радість від позитивних змін.

«КОЛЬОРИ»

Для виконання потрібні медові фарби. Учні малюють на задану тему, наприклад, дерево, користуючись відповідними пальцями обох рук: використовуємо тільки зелену і коричневу фарбу: при чому зеленим кольором малюємо тільки вказівними пальцями, коричневим – мізинцями. Малювати бажано обома руками – це сприяє розвитку симетричного сприйняття та дрібної моторики обох рук. Також бажано використовувати роботу в малих групах, де всі працюють над одним малюнком.

«ТРИ ВЧИНКИ»

Ні на аркуші паперу повинні записати 3 гарні вчинки, які вони зробили протягом останнього тижня. Згодом завдання ускладнюємо, пропонуючи обмежитись тільки шкільним життям, згодом – успіхами в навчанні. Потім по черзі прочитати написане. Інші учасники повинні похвалити однокласника за добрі вчинки.

«СХОДИНКИ УРОКІВ»

Учням роздаються картки із зображенням сходинок (за кількістю навчальних предметів) і пропонується розмістити предмети в порядку зростання значущості для дитини. Після виконання вправи пропонуємо розповісти, чому саме і що подобається у вибраних предметах.

«ХОЧУ БУТИ»

На дошці прикріплені картки з рисами характеру, якостями, властивими (не властивими) школярам. Учні по черзі вибирають картки, з рисою, якої б він хотів набути, пояснюючи, чому саме хотіли б бути такими. Риса: розумний, слухняний, чесний, балуваний, нечемний, спокійний, наполегливий, крикливий, неслухняний, веселий, допомагати іншим,

неуважний, старанний, неохайний, доброзичливий, вихований, галасливий, сумний тощо.

«ХОЧУ, ТРЕБА, МОЖУ»

Учням пропонується на заздалегідь заготовлених аркушах, поділених на 3 частини, продовжити речення:

ХОЧУ

В школі я хочу...

Вдома я хочу...

З друзями я хочу...

ТРЕБА

В школі мені треба...

Вдома мені треба...

З друзями мені треба...

МОЖУ

В школі я можу...

Вдома я можу...

З друзями я можу...

«ЗАКІНЧИ РЕЧЕННЯ»

1. В школі мені _____
2. Коли я прийшов до школи, то в мене _____
3. Я вчуся, тому що _____
4. Коли я приходжу із школи, то мої батьки _____
5. Коли мені потрібно робити домашні завдання, то я _____
6. Хочу, щоб у школі _____
7. В школі мені подобається, тому що _____

«ЗАМІНИ»

Дітям пропонують покласти обидві руки на парту. Права – стиснута в кулак, ліва – лежить вільно. За сигналом (оплеск, стук тощо) положення рук змінюється навпаки. Поступово темп прискорюється. Можна виконувати під музику.

«КІЛЬЦЕ»

Всі пальчики руки по черзі з'єднуються з великим пучками. Вправа спочатку виконується повільно, а потім все швидше. Спочатку по черзі, а потім одночасно обома руками.

«ЩО ДОПОМАГАЄ, А ЩО ЗАВАЖАЄ»

На аркуші, поділеному навпіл, у першій колонці записують те, що учням допомагає навчатися, а в другій – те, що заважає. Потім у групах все обговорюється.

«ДОПОМОЖИ МАЙБУТНІМ ШКОЛЯРАМ»

Учні мають уявити ситуацію, що до школи прийшли дошкільнята, аби дізнатися про шкільне життя. Учні, на основі власного досвіду, мають розповісти про школу, довести необхідність навчатися успішно. Запитання для відповідей. Чому потрібно вчитися? Для чого нам знання? Що треба, аби гарно вчитися? Для чого в школі перерви між уроками? Як себе поводити на уроках і перервах?

Приєм «Сенкан»

ПРИКЛАДИ:

Тема: Богдан Хмельницький
 Прикметники: сміливий, мужній
 Дієслова: воював, звільняв, перемагав
 Суть теми: він Україні волю здобував
 Синонім: відомим гетьман він став

Тема: Україна
 Прикметники: незалежна, вільна
 Дієслова: процвітає, надихає, захищає
 Суть теми: місце, де народився і живу
 Синонім: Батьківщина

Тема: Лисичка
 Прикметники: хитра, жадібна
 Дієслова: обманула, з'їла, втікала
 Суть теми: Вовка голодного залиши
 Синонім: плутовка

